

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКИ
Кафедра: публічного управління та адміністрування

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на здобуття ступеня освітнього ступеня магістра

на тему: *«ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ:
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ»*

Виконав: студент магістратури
за спеціальністю 281 Публічне
управління та адміністрування
Мороз В. А.

(прізвище та ініціали)

Керівник: **М.О. Маланчій, к.н.д.у,**
доцент, доцент кафедри

(прізвище та ініціали)

Рецензент: _____
(прізвище та ініціали)

Хмельницький – 2020 рік

Анотації

Мороз В'ячеслав Анатолійович Тема: Інформаційна політика України: напрями удосконалення. Магістерська робота. Спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування».

У роботі з'ясовано сутність та зміст державної інформаційної політики; досліджено місце і роль державної інформаційної політики в системі державного публічного управління в Україні; розглянуто правове регулювання державної інформаційної політики; проаналізовано процес здійснення державної інформаційної політики органами державної влади; визначено місце інформаційно-аналітичної служби в системі інформаційної діяльності органів державної влади; досліджено особливості взаємодії органів державної влади із засобами масової інформації в процесі публічного управління; запропоновано шляхи удосконалення правового регулювання державної інформаційної політики; обґрунтовано методологічні та організаційно-технологічні основи формування інноваційної державної інформаційної політики; виявлено шляхи удосконалення механізмів реалізації інформаційної політики у сфері публічного управління.

Ключові слова: інформаційна політика, інформаційна безпека, СМІ, медіа-простір, телерадіомовлення, цифрове телебачення, Інтернет, ефір, радіомовлення, інформаційна відкритість, інтернет-сайт.

ANNOTATIONS

Moroz V. A. Information policy of ukraine: areas for improvement. master thesis. specialty: 281 "public administration".

The essence and content of the state information policy are clarified in the work; the place and role of the state information policy in the system of the state public administration in ukraine are investigated; the legal regulation of the state information policy is considered; the process of implementation of the state information policy by public authorities is analyzed; the place of information-analytical service in the system of information activity of public authorities is determined; the peculiarities of the interaction of public authorities with the mass

media in the process of public administration are studied; suggested ways to improve the legal regulation of state information policy; methodological and organizational-technological bases of formation of innovative state information policy are substantiated; ways to improve the implementation of information policy in the field of public administration are identified.

Key words: information policy, information security, mass media, media space, television and radio broadcasting, digital television, Internet, air, radio broadcasting, information openness, Internet site.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	9
1.1. Місце і роль державної інформаційної політики в системі публічного управління в Україні.....	9
1.2. Правове регулювання державної інформаційної політики.....	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	30
2.1. Аналіз здійснення державної інформаційної політики органами державної влади.....	30
2.2. Місце інформаційно-аналітичної служби в системі інформаційної діяльності органів державної влади.....	44
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН.....	52
3.1. Удосконалення правового регулювання державної інформаційної політики.....	52
3.2. Шляхи удосконалення механізмів реалізації інформаційної політики у сфері публічного управління.....	57
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72
ДОДАТКИ.....	80

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний стан розвитку цивілізації в світі загалом та в Україні, зокрема, характеризується переходом від індустріального суспільства до суспільства інформаційного типу. Це є закономірним, оскільки інформація відіграє значну роль в житті кожної людини, суспільства, держави. Усі суспільні відносини нерозривно пов'язані з інформацією, яка проникає у будь-яку сферу суспільного життя. Як наслідок, постійно зростають темпи розвитку інформаційних технологій та ступінь впливу інформації на суспільні відносини усіх напрямків, що позначається як на якості внутрішньодержавного розвитку будь-якої країни, так і на ролі, яку країна відіграє на міжнародній арені. Саме тому, існує необхідність у більш активному приєднанні України до процесу становлення та розвитку світового інформаційного суспільства. Це неможливо здійснити без наукової розробки та практичного втілення державної інформаційної політики.

На шляху приєднання України до світового інформаційного простору виникає низка проблемних питань щодо її державної інформаційної політики. Найважливішими серед них є відсутність належного адміністративно-правового впливу на процес здійснення державної інформаційної політики, який у свою чергу складається з низки таких невирішених питань:

- відсутність єдиного підходу до визначення основних понять категоріального апарату державної інформаційної політики;
- відсутність належної системи принципів здійснення державної інформаційної політики;
- недосконалість інституціонального механізму здійснення державної інформаційної політики;
- недосконалість нормативно-правового регулювання суспільних відносин у інформаційній сфері;
- недосконалість юридичної відповідальності за правопорушення у інформаційній сфері тощо.

Істотний внесок у вирішення питань здійснення державної інформаційної політики зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як: Г. А. Алмонд, С. С. Андреев, Н. І. Глазунова, І. Ібрагімова, О. Корнійчук, М. Марушак, Ю. А. Нісневич, І. М. Панарін, В. Л. Попов та інші. У той же час, не дивлячись на наявність наукових праць, які вивчають вищевказану проблематику, ряд аспектів, на нашу думку, досліджений недостатньо. Це стосується визначення пріоритетних напрямків формування та реалізації державної інформаційної політики як найважливішого чинника підвищення ефективності державного публічного управління, розвитку політичних комунікацій в Україні, а також шляхів вдосконалення форм і методів взаємодії органів державної влади та засобів масової інформації у процесі реалізації державної інформаційної політики.

Метою дипломної роботи є вирішення важливого наукового питання, яке полягає у всебічному аналізі та обґрунтуванні пріоритетних напрямів і особливостей вдосконалення державної інформаційної політики.

Відповідно до поставленої мети у роботі потрібно вирішити такі основні завдання:

- з'ясувати сутність та зміст державної інформаційної політики;
- дослідити місце і роль державної інформаційної політики в системі державного публічного управління в Україні;
- розглянути правове регулювання державної інформаційної політики;
- проаналізувати процес здійснення державної інформаційної політики органами державної влади;
- визначити місце інформаційно-аналітичної служби в системі інформаційної діяльності органів державної влади;
- дослідити особливості взаємодії органів державної влади із засобами масової інформації в процесі публічного управління;
- запропонувати шляхи удосконалення правового регулювання державної інформаційної політики;
- обґрунтувати методологічні та організаційно-технологічні основи

формування інноваційної державної інформаційної політики;

– виявити шляхи удосконалення механізмів реалізації інформаційної політики у сфері публічного управління.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення державної інформаційної політики та взаємодії різних суб'єктів у державі під час вказаної діяльності.

Предмет дослідження – організаційно-правові аспекти здійснення державної інформаційної політики.

Методи дослідження. З метою вирішення поставлених завдань використовувались як загальнонаукові, так і спеціально-юридичні методи: логічні (аналіз, синтез, узагальнення, екстраполяція, гіпотеза), діалектичний, історично-правовий, формально-юридичний, порівняльно-правовий, структурно-функціональний.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі і нормативно-правові акти України з проблем державної інформаційної політики; наукові публікації; статистичні та соціологічні дані; інформаційно-аналітичні матеріали; результати моніторингів; дані офіційних сайтів органів державної влади; матеріали поточних архівів; публікації періодичної преси, що дозволяють оцінити стан інформаційної політики органів державної влади в Україні.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

1.1. Місце і роль державної інформаційної політики в системі державного публічного управління в Україні

Як показує практика останніх двадцяти років, для України як центральна виступає проблема створення ефективної політичної влади, здатної здійснювати свої рішення на усіх рівнях публічного управління. При цьому, спроба запровадити модель «нового державного публічного управління», покладена в основу адміністративної реформи в Україні, визнається експертами незадовільною.

Невпорядкованість відносин у всій системі державного публічного управління виникла в результаті поєднання дій, орієнтованих на розвиток бюрократичних засад управління в рамках його раціональної моделі (побудова «вертикалі влади»), з елементами системи нового державного публічного управління, орієнтованої на комерціалізацію структур управління та механізми корпоративного менеджменту. Крім того, загострилася проблема співвідношення економічної ефективності та соціальної справедливості державного публічного управління. У результаті реформа державного публічного управління все більше стала перетворюватися в інструмент підвищення виконавської дисципліни, заснованої на регламентації та стандартизації процедур і послуг.

Криза довіри українців до держави обумовлена низкою обставин:

- громадяни не бачать у державі систему обслуговування інтересів суспільства, підконтрольну їй та відповідальну перед нею;
- сучасні управлінські методи покликані забезпечувати не лише інформаційну відкритість влади, але і залучення громадськості до процесів прийняття та реалізації рішень («демократія участі»);
- виконавча влада залишається «непрозорою» для контролю з боку

несформованого громадянського суспільства, для громадських ініціатив;

– нові політичні та економічні умови не змінили докорінно тип діяльності, професійної психології державних службовців різних категорій та рівнів [80, с. 50].

Дійсно, суспільство сьогодні висуває все більші вимоги до влади. Чимало соціальних змін, що відбулися на початку 90-х років в Україні, сприймаються населенням не інакше, як секвестрування життєво необхідних ресурсів пересічних громадян, як примусовий вплив владних і політичних еліт, як нав'язування чужих норм і цінностей – словом, як необґрунтовано виникаючі соціальні обмеження. Ставлення громадян до влади при такому положенні справ може характеризуватися як насторожене, що, в свою чергу, неминуче веде до блокування товариством будь-яких спроб реформування соціально-економічної та суспільно-політичної системи держави. Між тим ступінь довіри населення у суспільстві прямо залежить від повноти інформаційного супроводу прийнятих владою рішень.

Постійна інформаційна взаємодія між державною владою та громадянським суспільством, між суб'єктами України, між усіма гілками і структурами центральної та регіональної влади є основною умовою сталого розвитку країни [21, с. 87]. У зв'язку з цим одним з найважливіших чинників, що забезпечують необхідну інформаційну підтримку єдиної системи державного публічного управління в Україні, є комплексна інформатизація.

Інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура покликана забезпечити «створення єдиного інформаційного простору і, як наслідок, ефективного єдиного соціально-економічного простору України як цілісної держави, поглиблення процесів інформаційної та економічної інтеграції країн СНД, послідовне входження України в Європейську і глобальну інфраструктуру» [21, с. 113].

Проведений дослідниками аналіз світової практики регулювання інформаційної сфери дозволив виділити ряд домінуючих у цьому процесі тенденцій:

- боротьба з монополізмом та заохочення конкуренції;
- забезпечення прав і технічних можливостей доступу до інформації та інформаційних ресурсів для всього населення;
- контроль за використанням інформаційних та телекомунікаційних технологій у структурах державної влади та місцевого самоврядування;
- протистояння культурній експансії, захист національної культурної спадщини та мови;
- охорона інтелектуальної власності та боротьба з піратством на ринку інформаційної продукції та послуг;
- забезпечення інформаційної безпеки;
- боротьба з комп'ютерними та подібними злочинами.

Інформаційні ресурси суспільства розглядаються в даний час як стратегічні, за значимістю схожі з матеріальними, сировинними, енергетичними, фінансовими та трудовими. Підвищення ролі інформаційних ресурсів у розвитку країни вимагає «створення умов і механізмів формування, розвитку та ефективного використання інформаційних ресурсів у всіх сферах діяльності»[25].

Інформаційні ресурси існували завжди, але як окрема категорія стали розглядатися лише з переходом на новий етап розвитку суспільства – інформаційний. У 1992 р. був прийнятий Закон України «Про інформацію» [69], який приводить понятійний апарат та механізми регулювання у відповідність з практикою застосування інформаційних технологій, що визначає правовий статус різних категорій інформації; закріплює положення про регулювання створення й експлуатації інформаційних систем; загальні вимоги до використання інформаційно-телекомунікаційних мереж; встановлює принципи регулювання суспільних відносин, пов'язаних з використанням інформації [69].

У Законі «Про інформацію» [69] закріплюється принцип свободи пошуку, отримання, передачі, виробництва та розповсюдження інформації будь-яким законним способом. Державними інформаційними ресурсами, у відповідності із

законом, є інформація, що міститься в державних інформаційних системах, а також інші наявні у розпорядженні державних органів відомості та документи [69]. Державне регулювання відносин у сфері захисту інформації здійснюється шляхом встановлення вимог про захист інформації, а також відповідальності за порушення законодавства України про інформацію, інформаційні технології та захист інформації.

Реалізація різних державних та регіональних нормативно-правових документів і програм з інформатизації сприяла позитивним результатам у даному напрямку. Істотно зросла оснащеність комп'ютерною технікою органів влади, підприємств та організацій; розроблено та впроваджено інформаційні системи, які локально автоматизують ряд найважливіших процесів управління та надання послуг у державних структурах; збільшилися можливості доступу до інформаційних ресурсів мережі Інтернет; робилися певні кроки в галузі підготовки і перепідготовки кадрів у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. Однак, порівнюючи результати з рівнем інформатизації найбільш розвинених країн світу, приходимо до висновку про необхідність ще більших зусиль як самої держави, так і його населення. Результати чергового глобального рейтингу мережевої готовності країн світу (Global Information Technology Report 2016) показали, що Україна в 2016 р. вийшла на 71 місце, поліпшивши свій показник порівняно з 2018 р. лише на два пункти [86].

Формування інформаційної інфраструктури України відбувається практично паралельно на трьох рівнях: державному, міжрегіональному (з об'єднанням декількох регіонів) та регіональному [39, с. 60]. Очевидно, що процеси інформатизації в суб'єктів України йдуть повільніше, ніж хотілося б. Темп сучасного життя вимагає більш активної модернізації інформаційних послуг. На жаль, все ще мають місце невідповідності державних та регіональних інформаційних баз, не в повній мірі відпрацьована міжвідомча взаємодія. Низькими темпами формується інфраструктура публічного (громадського) доступу населення до офіційних публічних сайтів та інших інформаційно-довідкових центрів.

Ще однією проблемою, яка гальмує процес розвитку інформаційного суспільства, є те, що, як правило, державні інформаційні системи впроваджувалися органами державної влади в умовах відсутності єдиної регламентації та загальної координації. На практиці це призводить до міжвідомчої плутанини на усіх етапах збору, обробки, зберігання, обміну та надання інформації. Як наслідок – відсутній належний ефект від впровадження таких технологій.

У багатьох регіонах при спробах реалізації програм розвитку інформаційно-комунікаційних технологій першочергова увага приділялася інформатизації різних структур управління (причому без реальної інтеграції інформаційних систем цих структур). При досягненні певних успіхів в даному напрямку інтенсивність робіт зменшувалася і кінцева мета – поліпшення якості життя населення – не досягалася. Можливо, для першого етапу розвитку інформаційного суспільства це було і правильним, але сьогодні вже необхідно змінити пріоритети. Автоматизацію внутрішніх адміністративних процесів потрібно розглядати як обов'язкову і першочергову, але тільки як допоміжну та забезпечуючу ланку для вирішення головного завдання – надання якісних послуг населенню в електронному вигляді, забезпечення високого рівня доступності інформації.

Таким чином, головним стане «зовнішній» по відношенню до органів управління сектор роботи систем інформатизації (громадяни, підприємства та організації, інші органи управління). Безсумнівно й те, що регіональні інфраструктури в автономному режимі не зможуть довго розвиватися. Необхідне їх об'єднання в міжрегіональні інфраструктури.

Наступним етапом повинна стати інтеграція у національну інформаційно-комунікаційну інфраструктуру. Важливим аспектом у формуванні та реалізації інформаційної політики є потенціал інформаційних технологій. В даний час можна назвати ряд причин, які об'єктивно стримують їх ефективне використання:

- розрізненість державних інформаційних ресурсів;

- неможливість зіставлення даних, що містяться в інформаційних ресурсах;

- значне дублювання інформації.

Потрібно забезпечити високий рівень надання державних послуг в електронному вигляді;

- скорочення «цифрової нерівності» суб'єктів України;

- розвиток сервісів на основі інформаційних технологій у сферах культури, освіти та охорони здоров'я.

Відзначається, що система інформаційного забезпечення інституту державної служби в Україні дозволить суттєво підвищити ефективність функціонування цього інституту за рахунок підвищення рівня інформаційного супроводу діяльності на основі використання усієї накопиченої інформації та більш динамічної організації інформаційної взаємодії при вирішенні проблем [40, с. 89]. Використання у практиці органів державної влади сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, на думку більшості експертів, сприяє не лише забезпеченню доступу громадян до достовірної офіційної інформації, створення додаткових можливостей для взаємодії різних органів влади з бізнес-структурами та інститутами громадянського суспільства, але і, у кінцевому рахунку, передбачає значне підвищення ефективності та якості державного управління.

Усунення проблем, що перешкоджають поліпшенню результатів використання інформаційних технологій з метою підвищення якості життя громадян, забезпечення конкурентоспроможності України; розвитку економічної, соціально-політичної, культурної та духовної сфер; вдосконалення системи прийняття державних публічних управлінських рішень, вимагає значних ресурсів, координації у проведенні організаційних та технологічних змін й узгодженості в діях органів державної влади усіх рівнів. Це обумовлено тим, що проблеми носять міжвідомчий характер і не можуть бути вирішені на рівні окремих органів державної влади.

Внаслідок відсутності комплексного підходу до вирішення завдання

формування та розвитку інформаційного суспільства як одного з необхідних етапів модернізації економіки України намітилися негативні тенденції, які при збереженні поточної економічної ситуації можуть посилитися. По-перше, процес розробки і впровадження інформаційних технологій, які проводяться за замовленням органів державної влади, не завжди носять системний характер.

По-друге, слабо регулюється процес використання органами державної влади інформаційних технологій, недостатньо застосовується кращий досвід впровадження інформаційних технологій для підвищення ефективності державного публічного управління. По-третє, зберігається відставання українського ринку інформаційних технологій, недостатньо швидкими темпами відбувається становлення економіки за допомогою інформаційних технологій. По-четверте, зберігається високий рівень відмінності у використанні інформаційних технологій регіонами, різними верствами суспільства, та недостатньо розвинена базова інфраструктура інформаційного суспільства. По-п'яте, зростають загрози безпеки у інформаційному суспільстві. По-шосте, актуальна загроза збереженості національного бібліотечно-інформаційного фонду в частині електронних видань.

Слідуючи за розвиненими країнами, Уряд України в 2017 р. схвалив «Концепцію розвитку електронного урядування в Україні до 2020 року». Особливу увагу в розвитку електронного управління приділяється необхідності консолідації різних державних інститутів для здійснення єдиної державної політики. Зокрема, йдеться про важливість удосконалення механізму взаємодії всередині державної системи, яка забезпечує виконання державою своїх функцій і не є публічною [25].

Під електронним урядуванням в Концепції розвитку електронного урядування в Україні розуміється «форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян» [25]. Метою

Концепції розвитку електронного урядування в Україні є визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективної системи електронного урядування в Україні для задоволення інтересів та потреб фізичних та юридичних осіб, вдосконалення системи державного управління, підвищення конкурентоспроможності та стимулювання соціально-економічного розвитку країни.

Реалізація відкритості влади мінімізує ймовірність порушень прав людини з боку представників органів державної влади, створюючи умови для громадського контролю за їх діями та рішеннями. Відкрите та необмежене поширення інформації, що є суспільним надбанням, на думку В. М. Дзялошинського, підвищує безпеку і здоров'я суспільства, а також сприяє підвищенню рівня життя, оскільки у громадян з'являється більше можливостей для прийняття усвідомлених рішень з питань власного повсякденного життя, навколишнього середовища та майбутнього. Таким чином, однією з найважливіших умов для розвитку демократії і правової держави є практичне забезпечення прав громадян на вільний пошук і отримання інформації.

Рівень відкритості тих чи інших відомств або держави в цілому, ясність управлінських рішень та адміністративних процедур, а також схильність будь-якого з відомств до корупції і правового нігілізму можна встановити за змістом офіційних сайтів органів влади. В даний час до публічних сайтів пред'являються обов'язкові вимоги, в тому числі, ті, які містяться в таких нормативно-правових актах, як Закон України «Про інформацію» [69], Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», Закон України «Про доступ до судових рішень» [62], Закон України «Про доступ до публічної інформації» [62], Закон України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України» [64] тощо. Поряд з цим моніторинги ефективності використання інформаційно-комунікаційних технологій в діяльності державних органів, виявляють тут серйозні проблеми. За даними Інституту розвитку свободи інформації, тільки в останні два роки

спостерігається позитивна тенденція збільшення ступеня інформаційної відкритості публічних сайтів. Зокрема, відсоток відображення необхідної інформації на сайтах вищих виконавчих органів державної влади за 2018-2017 рр. зріс з 38 % до 48,82 %, у 2018 р. він склав 36,4 %. Низький рівень відкритості у 2018 р. експерти пов'язують з тематикою вибірки параметрів для моніторингу. Але в цілому, як бачимо, показник залишається вкрай невисоким. Зміна ступеня інформаційної відкритості офіційних сайтів державних органів влади з 2018 по 2017 рр. зріс з 19,87 % до 54,46 %, у 2018 р. склав 60,04 % [47].

Аналіз моніторингу також дозволив виділити основні проблеми у даному напрямку. У першу чергу фахівці фіксують відрив та неструктурованість повідомлень про поточну роботу вищих виконавчих органів влади, що публікуються в спеціалізованих інформаційних системах. Між тим надання повної та достовірної інформації про діяльність органів влади передбачає обов'язкове розміщення в мережі Інтернет такої інформації: анонсів засідань (маються на 50 % сайтів); стенограм/аудіозаписів/відеозаписів засідань (11 % сайтів); доповідей, представлених на засіданнях (10 % сайтів); протоколів засідань (15 % сайтів) [47].

Очевидно, що інформування громадян, представників громадських об'єднань про порядок їх участі в засіданнях ігнорується. Така інформація розміщена лише на 9 сайтах із 83. Лише у половині випадків публікуються відомості про плани роботи на 53 % сайтів, плани законопроектної діяльності – на 41 % сайтів, плани засідань – на 43 % сайтів.

Таким чином, оцінка населенням дотримання права на доступ до інформації про діяльність органів публічної влади бачиться цілком адекватною даному процесу. Лише 11,1 % респондентів вважають, що їхнє право повністю дотримується, 61,7 % опитаних вважають, що їхнє право дотримується частково, 14 % відповіли, що їх право абсолютно не дотримується [47].

У той же час сам Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» на думку ряду експертів, прийнятий в такому

вигляді, щоб його правозастосовні наслідки виявилися нікчемними». Крім того, цей закон «не створює інституційних механізмів, що забезпечують інтерактивний зворотний зв'язок громадян з бюрократією». Дослідники наполягають на необхідності внесення поправок в суміжні закони, оскільки законодавство з питань державного публічного управління містить чимало положень, які не відповідають принципам публічної відкритості державних органів.

Вбачається, що Закон України «Про доступ до публічної інформації» [62] повинен припускати верховенство над законами, які діяли раніше (в ряді країн, наприклад, після прийняття базового закону «Про доступ до інформації» були внесені поправки в національні конституції, або цим законам надавався особливий статус). А у тих правових системах, де неможливо забезпечити домінування одного закону над іншими, необхідно проаналізувати усе існуюче законодавство, що обмежує розкриття інформації, з метою приведення нормативно-правових актів у відповідність до закону «Про доступ до інформації».

В даний час норми Закону України «Про доступ до публічної інформації» застосовуються «з врахуванням особливостей надання окремих видів інформації» [62], передбачених законами та прийнятими відповідно до них іншими нормативно-правовими актами. Таким чином, принцип відкритості та доступності інформації, який закріплюється законом, нейтралізований застереженням «за винятком випадків, передбачених законом України», що і зводить його правозастосовні наслідки до мінімуму.

У законі серед способів доступу до публічної інформації йдеться про розміщення інформації в Інтернеті та надання інформації за запитом користувачів. Обов'язковий склад інформації, періодичність її розміщення та терміни оновлення – все це визначається у переліках інформації про діяльність органів влади. Але, як показує практика, державні органи, навіть коли вони зобов'язані забезпечити доступ до певної інформації, не завжди відкривають її. Серед істотних проблем експерти відзначають і недостатність інформації, що

стосується бізнес-структур, некомерційних організацій, інвестиційної складової суб'єктів України. Ведеться мова про необхідність створення громадянських об'єднань щодо доступу до публічної інформації, які здійснювали б постійний моніторинг сайтів.

Практика попередніх обговорень з експертами, зацікавленими особами та громадянами активно і давно застосовується за кордоном в таких країнах як США, Великобританія і називається «публічною пропозицією». В Україні механізм попереднього розгляду проектів суспільно значущих нормативно-правових актів з участю інститутів громадянського суспільства не дає належного результату та потребує вдосконалення. По-перше, тому що дія відповідного Указу Президента України поширюється тільки на обрані законопроекти і, по-друге, тому що саме обговорення проектів законів завершується досить формальним звітом і слабо впливає на подальшу зміну їх положень.

Відповідно з реалізацією концепції державного публічного управління впроваджений досвід надання публічних декларацій державних відомств, що передбачає зробити зрозумілими і доступними стратегічні та тактичні цілі й завдання міністерств на найближчих рік, оцінити хід їх виконання за допомогою регулярного моніторингу. Такий формат звітності, на думку багатьох експертів, позитивно вплине на підвищення ефективності державного управління за рахунок зростання ступеня довіри з боку громадян до діяльності міністерств. Крім того, укорінення даної практики поліпшить виконання державних програм на регіональному рівні, оскільки суб'єкти України будуть працювати з тими ж цільовими індикаторами, що і державні органи влади.

Таким чином, можна говорити про те, що основою якісних перетворень державного публічного управління проголошено розвиток його інформаційної складової. Разом з тим не можна не відзначити, що понад 20 постанов і розпоряджень Уряду України, що регламентують публічний доступ до інформації державних органів, не містять вказівки на необхідність забезпечення доступу до публічної інформації у формі відкритих даних.

Неузгодженість нормативно-правової бази в галузі забезпечення відкритості державного публічного управління, фрагментарність регулювання механізмів взаємодії органів державної влади з громадянами та громадськими об'єднаннями не лише знижує темпи реалізації проекту «Відкритий уряд», а й негативно впливає на рішення його окремих завдань і заходів, не дозволяє в повною мірою використовувати інструменти громадського залучення в управління державою.

Безсумнівно, що процеси модернізації державного публічного управління в сучасній Україні припускають рух в напрямку формування відкритої комунікативної управлінської системи, заснованої на механізмах інформаційного взаємодії влади і суспільства. Все більше назріває потреба підвищення рівня довіри громадян до органів державної влади та публічного управління, рішення антикорупційних завдань і в цілому підвищення ефективності надання державних послуг з метою вдосконалення діяльності держави. У цих умовах влада поставлена перед необхідністю вибудовувати якісно нові взаємини із засобами масової інформації, громадськими інститутами та громадянами, оскільки комунікація стає найважливішим засобом її легітимації.

1.2. Правове регулювання державної інформаційної політики

Правовою базою регулювання інформаційних процесів та їх організаційного і технологічного забезпечення є інформаційне законодавство. Українське інформаційне законодавство включає в себе відповідні положення Конституції України, нормативно-правових актів органів державної влади, в тому числі укази Президента України та інші нормативно-правові акти. В міру зміни інформаційних потреб суспільства та влади це законодавство змінюється та вдосконалюється. У ньому закріплюються принципово важливі рішення функціональних завдань державної інформаційної політики в єдиному правовому полі. Сукупність норм інформаційного законодавства державного і

регіонального рівнів визначає загальні для усіх правила діяльності у інформаційній сфері, тому вони повинні бути взаємопов'язаними та не суперечити одна одній, слугувати свого роду об'єднуючим чинником у реалізації державної інформаційної політики.

Очевидно, що поряд з іншими видами державної політики інформаційна, в умовах створення демократичного суспільства, в більшій мірі стала впливати на формування системи державного управління. Пріоритетність розвитку інформаційної політики, необхідність нормативного забезпечення інформаційно-комунікаційних процесів, підвищення ефективності державного управління зумовили значне розширення у останні роки правової бази в інформаційній сфері.

Основні напрямки державної інформаційної політики визначаються такими нормативно-правовими актами:

1. Законами України: «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. №2657-XII [69], «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16.11.1992 № 2782-XII [50], «Про науково-технічну інформацію» від 25.06.1993 № 3322-XII [52], «Про телебачення і радіомовлення» від 21.12.1993 № 3759-XII [53], «Про державну таємницю» від 21.01.1994 № 3855-XII [54], «Про інформаційні агентства» від 28.02.1995 № 74/95-ВР [55], «Про рекламу» від 03.07.1996 № 270/96-ВР [56], «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення» від 23.09.1997 № 538/97-ВР [59], «Про Концепцію Національної програми інформатизації» від 04.02.1998 № 75/98-ВР [58], «Про національну програму інформатизації» від 04.02.1998 № 74/98-ВР [59], «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 № 964-IV [60], «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2018 роки» від 09.01.2007 № 537-V [61], «Про доступ до судових рішень» від 22.12.2005 № 3262-IV, «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI [62] «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України» від 17.04.2017 № 1227-VII [64], «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами

масової інформації» від від 23.09.1997 р. № 539/97-ВР.

2. Указами Президента: «Про першочергові заходи щодо забезпечення доступу до публічної інформації в допоміжних органах, створених Президентом України» від 05.05.2011 № 548/2011 [65], «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації» від 05.05.2011 № 547/2011 [66].

3. Розпорядженнями КМУ «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 15.05.2013 № 386-р [67]; Постанова КМУ «Про затвердження Інструкції про порядок обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять службову інформацію» від 27.11.1998 № 1893 [68], «Про схвалення концепції розвитку електронного урядування в Україні» від 20.09.2017 р. № 649-р. та іншими.

Дана кількість нормативно-правової бази свідчить про прагнення влади всебічно та комплексно підійти до врегулювання інформаційної сфери, та сформувати необхідний мінімум засад для ефективного здійснення державної інформаційної політики. Ю. В. Нестеряк з цього приводу вказує, що «основоположні засади державної інформаційної політики у сфері засобів масової інформації як і державної політики з будь-якої іншої сфери формуються на основі вивчення законодавчого досвіду демократичних держав і власного досвіду, осмислення конкретних процесів суспільного життя, стаючи по суті їх реальним відображенням. Набуваючи сили конституційних норм, законів і підзаконних актів, основоположні засади державної інформаційної політики сприяють оптимізації дій суспільства та держави, політичних сил і окремого індивіда, мають ознаки вимог і забезпечують вибір у прийнятті рішень, виходячи із загальнолюдських і національних інтересів» [40, с.112]. Однак, у той же час численність законів та підзаконних нормативно-правових актів, нормами яких регулюється інформаційна сфера суспільних відносин, ще не є стовідсотковою гарантією того, що у державі запроваджені високоякісні правові засади необхідні для проведення ефективною та адекватною потребам

суспільного розвитку інформаційної політики. Тобто, державна інформаційна політика передбачає з'ясування проблем, які існують у інформаційній сфері та вироблення шляхів і способів їх подолання; визначення перспектив та цілей її розвитку; встановлення конкретних завдань і напрямків реалізації державної політики на цьому шляху; прогнозування результатів та передбачення можливих негативних наслідків її проведення; визначення системи суб'єктів та вироблення конкретних форм, методів, способів і заходів здійснення державної політики у інформаційній сфері.

Правові засади державної політики у інформаційній сфері слід розуміти як найбільш важливі, відповідні нормативно-правові положення, вимоги, на яких ґрунтується та у відповідності з якими формується й втілюється у життя даний різновид суспільної діяльності. Саме в основних правових засадах державної інформаційної політики знайшли свого відображення такі важливі засадничі питання здійснення державної політики у інформаційній сфері як принципи державної інформаційної політики, під якими слід розуміти найбільш важливі, обумовлені особливостями об'єктивного розвитку держави і суспільства закономірності, що були науково обґрунтовані та покладені, шляхом їх закріплення у відповідних правових документах, в основу процесу формування та здійснення державної політики у зазначеній сфері.

Вперше дані принципи отримали свої закріплення у Законі «Про інформацію» від 2.10.1992 р. № 2657-ХІІ [69], до кола яких наразі належать:

- гарантованість права на інформацію;
- відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією;
- достовірність і повнота інформації;
- свобода вираження поглядів і переконань;
- правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації;
- захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя.

Також принципи державної політики у сфері інформації знайшли своє відображення у Законі «Про Основні засади розвитку інформаційного

суспільства в Україні на 2007-2018 роки» від 09.01.2007 № 537-V [61], в якому йдеться про те, що інформаційне законодавство має базуватися на принципах:

- свободи створення, отримання, використання та розповсюдження інформації;
- об'єктивності, достовірності, повноти і точності інформації;
- гармонізації інтересів людини, суспільства та держави в інформаційній діяльності;
- обов'язковості публікації інформації, яка має важливе суспільне значення;
- обмеження доступу до інформації виключно на підставі закону;
- мінімізації негативного інформаційного впливу та негативних наслідків функціонування інформаційно-комунікаційних технологій;
- недопущення незаконного розповсюдження, використання і порушення цілісності інформації;
- гармонізації інформаційного законодавства та усієї системи вітчизняного законодавства.

У свою чергу, у Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні від 15.05.2013 № 386-р [67] передбачено, що для розвитку інформаційного суспільства необхідно застосовувати принципи:

- рівноправного партнерства державних органів, громадян і бізнесу;
- прозорості та відкритості діяльності державних органів;
- гарантованості права на інформацію, вільного отримання та поширення інформації, крім обмежень, установлених законом; свободи вираження поглядів і переконань;
- правомірності одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації;
- інформаційної безпеки;
- постійного навчання;
- підконтрольності та підзвітності державних органів громадськості;
- сприяння пріоритетному розвитку інформаційно-комунікаційних

технологій;

- чіткого розмежування повноважень і скоординованої взаємодії державних органів;

- гарантованості повного ресурсного забезпечення національних програм та проектів розвитку інформаційного суспільства.

Аналізуючи зміст чинного законодавства зробимо висновок, що наразі влада очікує від свого політичного курсу в інформаційній сфері наступне:

- підвищення національної конкурентоспроможності у результаті розвитку людського потенціалу, насамперед у високоінтелектуальних сферах;

- підвищення якості життя шляхом забезпечення економічного зростання, надання якісного доступу до послуг у сферах інформації, освіти, науки, охорони здоров'я, урядування та широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій;

- створення нових робочих місць, розширення можливості населення щодо працевлаштування;

- підвищення рівня соціального захисту вразливих верств населення;

- створення сучасної захищеної інформаційної інфраструктури та забезпечення створення умов для безпечного функціонування національної критичної інфраструктури;

- сприяння становленню відкритого демократичного суспільства, яке гарантуватиме дотримання конституційних прав громадян щодо участі у суспільному житті, прийнятті відповідних рішень органами державної влади та органами місцевого самоврядування [11; 14; 19].

Однак, не дивлячись на те, що держава вже усвідомила і навіть закріпила за собою обов'язок бути відкритою та доступною системою, Україна все ще знаходиться на першому етапі розвитку інформаційного суспільства. До особливостей національного шляху щодо інформаційної політики відносяться:

- нестабільність політичного та економічного становища в країні, що не дозволяє державі швидко і ефективно вирішувати організаційно-технологічні проблеми переходу до інформаційного суспільства, розрахованого на тривалу

перспективу;

- зростання інформаційних потреб населення в суспільно значимій політичній, економічній та соціальній інформації, в тому числі створюваної державними та недержавними організаціями;

- недостатньо високий (у порівнянні з деякими країнами) рівень розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури та промислового виробництва інформаційних засобів, продуктів та послуг;

- високий рівень монополізації засобів масової інформації.

Експерти відзначають, що, незважаючи на серйозний обсяг нормативно-правових актів, прийнятих в області інформації з початку 90-х років, у них ще є чимало прогалин та суперечностей, тому проблема формування повноцінної та ефективної системи інформаційного законодавства, залишається як і раніше актуальною.

У «Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» інформаційне суспільство характеризується «високим рівнем розвитку інформаційних та телекомунікаційних технологій, їх інтенсивним використанням громадянами, бізнесом та органами державної влади» [67]. Отже, акцент робиться на інформаційно-технологічну складову державної інформаційної політики, в той час як роль гуманітарної очевидно зменшена.

Метою розвитку інформаційного суспільства є «формування сприятливих умов для розбудови інформаційного суспільства, соціально-економічного, політичного і культурного розвитку держави з ринковою економікою, що керується європейськими політичними та економічними цінностями, підвищення якості життя громадян, створення широких можливостей для задоволення потреб і вільного розвитку особистості, підвищення конкурентоспроможності України, вдосконалення системи державного управління за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій».

Наведемо ряд контрольних значень показників до 2020 р., які у результаті реалізації основних напрямків і заходів «Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» повинні бути досягнуті [67]:

- місце України в міжнародних рейтингах у області розвитку інформаційного суспільства – в числі 50-60-ти провідних країн світу;
- місце України в міжнародних рейтингах за рівнем доступності національної інформаційної та телекомунікаційної інфраструктури для суб'єктів інформаційної сфери – не нижче 50-го;
- частка користувачів Інтернетом – 75 %;
- частка електронного документообігу між органами державної влади в загальному обсязі документообігу – 75 %;
- частка документів Національного архівного фонду, переведених в електронну форму, в загальному обсязі суспільно значущих документів – 50 %;
- частка бібліотечних фондів, переведених в електронну форму, в загальному обсязі фондів – 50 %;
- показник охоплення населення цифровим наземним ефірним телерадіомовленням, у тому числі телебаченням високої чіткості – 100 %;
- частка адміністративних послуг в електронному вигляді – 50 %;
- частка населення та суб'єктів господарювання як користувачів адміністративних послуг в електронному вигляді – 50 %.

До числа основних завдань, які потребують вирішення для досягнення поставленої мети, відносяться:

- сприяння кожному громадянину на засадах широкого використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у створенні інформації і знань, їх використанні та обміні ними, виробництві товарів та наданні послуг;
- забезпечення гарантій волевиявлення і самореалізації громадянина в інформаційному суспільстві, а також вільного доступу до інформації та знань, крім установлених законом обмежень;
- повномасштабне входження України до глобального інформаційного простору;
- прискорений розвиток інформаційного сектору економіки, який активно взаємодіє з іншими секторами економіки з метою підвищення темпів економічного зростання;

– впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в усі сфери суспільного життя, діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування, у тому числі в процесі реалізації Ініціативи «Партнерство «Відкритий уряд» та електронного урядування;

– гармонізація національного законодавства з європейським, дотримання цілей і принципів, проголошених Організацією Об'єднаних Націй, Декларацією принципів та Плану дій, напрацьованих на Всесвітніх зустрічах на вищому рівні з питань інформаційного суспільства [67].

Безсумнівно, що побудова інформаційного суспільства в Україні залежить від того, наскільки реалізація державної політики у сфері інформатизації підтримується і розвивається у регіонах. Регіональні програми з розвитку інформаційного суспільства в цілому відображають державну стратегію в даному напрямку, проте, аналіз документів показав, що цілі в них поставлені різні.

Таким чином, зробимо висновок, що регулювання інформаційної сфери передбачає реалізацію державної інформаційної політики. В даний час інформаційна політика в Україні у нормативно-правових актах представлена досить фрагментарно і носить скоріше ситуативний характер. Концепція державної інформаційної політики, фактично так і не була реалізована, з урахуванням сьогоденних реалій її положення вимагають значного оновлення, в тому числі щодо посилення її гуманітарної складової.

Аналіз документів показав, що і у суб'єктів України методологічного розуміння мети і завдань стратегії інформаційного розвитку немає, вони не пов'язані із загальною стратегією соціально-економічних перетворень, а у більшості регіонів концепція інформаційної політики і, зовсім відсутня. Отже, державна інформаційна політика, як і її програмні документи, в даний час вимагає серйозного коригування.

Посилення залежності розвитку суспільства від системи державного управління є незаперечним явищем. В умовах інформаційного суспільства система державного управління перетворюється на все більш очевидний

інформаційний процес. Таким чином, суттєвим чинником підвищення ефективності державного управління є впровадження принципу діалогової парадигми і соціального партнерства влади та суспільства, які стають обов'язковим атрибутом нової формації, яка покликана раціоналізувати державні інформаційні політики. Першочерговими показниками ефективності державного управління в даний час виступають: якість життя населення і суспільне ставлення до влади в цілому і, до її публічних управлінських рішень, зокрема, наявність як прямих, так і зворотних зв'язків.

З метою приведення державної інформаційної політики у відповідність із вимогами сьогодення, її завдання передусім доцільно спрямувати на:

- підвищення рівня здорової конкуренції у інформаційній сфері;
- забезпечення прозорості роботи органів державної влади та місцевого самоврядування;
- впровадження заходів щодо зменшення некоректного застосування певних інформаційних технологій;
- створення платформи суспільно значимої інформації з відкритим доступом, яка буде включати культурну спадщину у відцифрованій формі.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз здійснення державної інформаційної політики органами державної влади

Протягом 2018 р. опрацьовано 835 заяв від суб'єктів видавничої справи стосовно їх внесення до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції. Внесено до Державного реєстру – 635 суб'єктів видавничої справи. На кінець 2018 р. у Державному реєстрі зберігаються відомості про 7137 суб'єктів видавничої справи (5474 – юридичні особи, 1663 – фізичні особи).

За оперативними даними Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова» у 2018 р. (станом на 14.01.2019 р.) випущено 19002 назви книг і брошур тиражем 33930,0 тис. примірників. У порівнянні з аналогічним періодом 2017 р. книг і брошур випущено менше на 643 друк. од., тиражі зменшились на 5972,7 тис. примірників (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 - Випуск книг і брошур в Україні у 2017 - 2018 роках [19]

Види видань	2017 (станом на 14.01.2018)		2018 (станом на 14.01.2019)			
	Кількість видань, друк. од.	Тираж, тис. прим.	Кількість видань, друк. од.	У % відношенні до кількості видань 2017	Тираж, тис. прим.	У % відношенні до тиражу 2017
Книги і брошури, у тому числі:	19645	39902,7	19002	96,7	33930,0	85,0
українською мовою	14055	29053,1	13935	99,1	26383,0	90,8
російською мовою	3451	8345,2	2884	83,6	5140,4	61,6

Динаміка загальної кількості періодичних видань в Україні наведена на рис. 2.1.

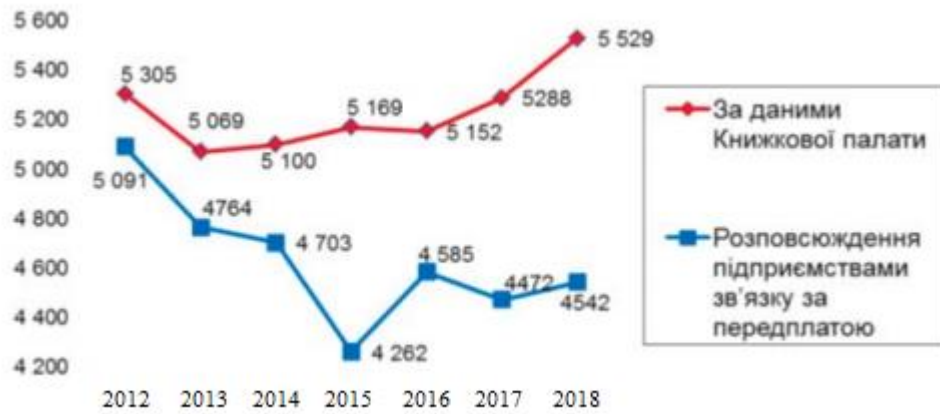

Рис. 2.1 - Динаміка загальної кількості періодичних видань в Україні у 2012-2018 рр. [19]

Фактично на сьогодні в Україні реально виходить у світ тільки кожне 8-10 зареєстроване видання. Особливо загрозливою є ситуація у районах проведення антитерористичної операції. Так, кількість назв газет, в Донецькій області зменшилась втричі, а в Луганській – у 7 разів (рис. 2.2). Існує нагальна необхідність запровадження ефективного механізму державної підтримки преси місцевої сфери розповсюдження суспільно-політичної тематики.

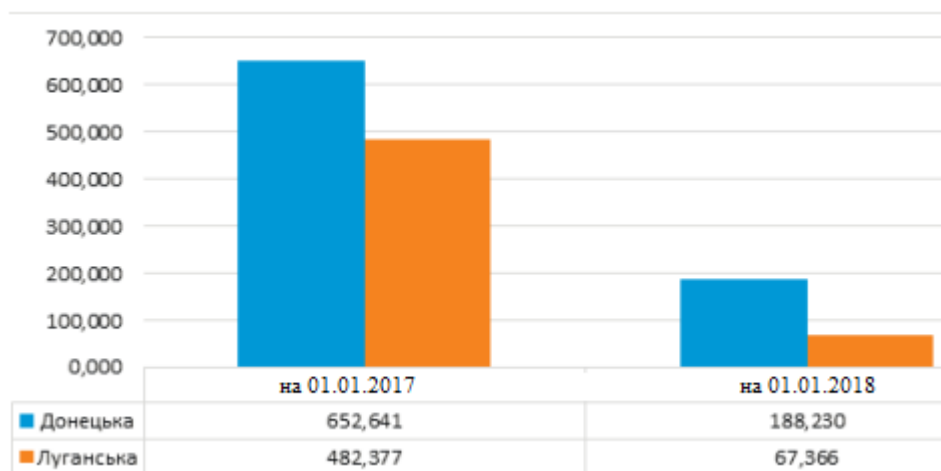

Рис. 2.2 - Динаміка зменшення тиражів друкованих видань загальнодержавної сфери розповсюдження в зоні АТО (тис. примірників), у 2017-2018 рр. [19]

Не можна не відзначити той факт, що протягом 2017-2018 рр. в Україні відбувається різке підвищення цін на газетний папір та поліграфічні матеріали, які в основному імпортуються з-за кордону (Російська Федерація), що також

призводить до погіршення річних показників стану розвитку галузі вітчизняних друкованих засобів масової інформації.

Характерно, що частка тиражів АР Крим (газети півострова після анексії його Російською Федерацією де-факто випали з медійного простору України) в загальному разовому тиражі становила 3,6 %. Це свідчить про те, що падіння загального тиражу українських мас-медіа відбувається не стільки під впливом втрати контролю держави над часткою своєї території, а в більшій мірі під впливом погіршення загальної соціально-економічної ситуації в країні (додаток А).

Потрібно звернути увагу на особливості діяльності інституту передплати в Україні. В останні роки, динаміка разових передплатних тиражів по всіх групах видань має стійку тенденцію до зменшення. Станом на 1 січня 2018 р. ця галузь досягла показників 1999 р. Сьогодні сукупну структуру ринку передплати періодичних друкованих засобів масової інформації (далі – ЗМІ) утворюють 834 газет, 1266 журналів, 21 – книга, 6 – електронних видань.

Зменшення кількості видань України, включених до Каталогу видань України на 2018 р., обумовлено декількома чинниками. По-перше, припиненням виходу періодичних видань з друку з огляду на складну суспільно-економічну ситуацію, що склалася впродовж 2017 р. По-друге – анексія Криму та проведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської області. За результатами передплати на 2018 р. передплачено 11 822,31 тис. прим. вітчизняних та зарубіжних періодичних видань, що становить 72,4 % до рівня загального разового тиражу на 1 січня 2017 року (16 330,79 тис. прим.), (додаток Б). Динаміка зміни передплатних тиражів друкованих видань в Україні наведена у додатку В.

Разом з тим потрібно відзначити, що і ринок роздрібною торгівлі пресою в Україні на сьогодні залишається далеким від досконалості і, відповідно – рентабельності. Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.09.09 Ns 1140 «Про нормативи мінімального забезпечення сіл, селищ та міст кіосками з продажу друкованих засобів масової інформації (преси)»

встановлені норми мінімальної кількості торгових точок преси, які де-факто контролюються Держкомтелерадіо.

Структура загальнодержавних та регіональних друкованих видань видань в Україні, які розповсюджуються за передплатою у 2017 р. наведена на рис. 2.3.

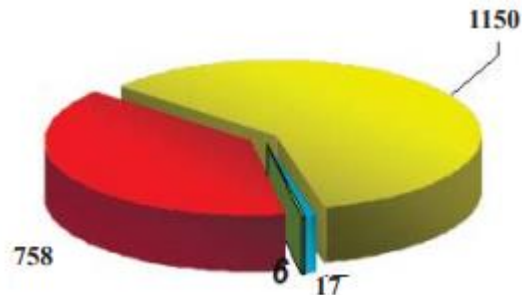

Рис. 2.3 - Структура загальнодержавних та регіональних друкованих видань видань в Україні, які розповсюджуються за передплатою у 2017 р. [19]

Питома вага передплачених видань в Україні у 2018 р. наведена у додатку Д.

Ще однією цікавою характеристикою є дані про «насиченість» пресою середньостатичної сім'ї та середньостатистичного громадянина України у 2016-2018 роках (додаток Е). Зазначимо, що низький рівень насиченості в Україні відповідає показникам хіба що КНР, але й китаці невдовзі можуть нас обійти, оскільки цей показник в нашій державі має стійку тенденцію до падіння.

Аналіз показує, що в різних регіонах України існують абсолютно різні можливості для пересічного громадянина придбати пресу в роздріб. У більшості випадків діяльність торгових точок пресою залежить від волі керівництва органів місцевого самоврядування та в разі виникнення бізнес-конфліктів чи політичної конкуренції (під час виборів) мережа кіосків преси може бути просто знищена. Подібні приклади простежувалися в 2013 р. в м. Кривий Ріг (торговий дім «Картель»), у 2017 р. була спроба в м. Дніпро тощо.

Зрозуміло, що ці нормативи вимагають змін. Враховуючи соціальну важливість преси, а також її роль в політичному житті країни і окремого регіону необхідно на законодавчому рівні встановити гарантії діяльності торгових точок, а й, як варіант, стимулювати цю діяльність шляхом спрощення

ліцензування деяких високорентабельних товарів (наприклад, тютюнових виробів). Крім того кризові явища в економіці негативно відображаються на вітчизняному ринку періодичної преси. Зокрема, це стосується зростання вартості газетного паперу, який практично увесь імпортується з Російської Федерації (близько 100 тис. тон в рік). Ситуація, яка склалася, ставить під загрозу функціонування в Україні вітчизняних друкованих періодичних видань та потребує врегулювання на державному рівні.

Разом з газетами, журналами та іншими традиційними друкованими виданнями, значну частину структури інформаційного простору України складають різного роду електронні засоби масової комунікації, насамперед, телебачення та Інтернет. При цьому, незважаючи на динамічне зростання та впровадження в повсякденне життя нових інформаційних технологій та Інтернет-медіа, галузь телерадіомовлення в Україні продовжує утримувати домінуючі позиції у сфері масової інформації (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 - Стан телевізійного мовлення в Україні у 2017 р., залежно від території розповсюдження програм [19]

Мережі/канали	Кількість	Частотні присвоєння
Загальнонаціональні аналогові ефірні телемережі	14	1964
Загальнонаціональні цифрові телемережі у складі МХ-1; МХ-2; МХ-3; МХ-5	28	664
Регіональні аналогові телемережі	62	425
Регіональні цифрові телемережі МХ-5	65	166
Канали для місцевого аналогового ефірного телемовлення	169	171
Канали для місцевого цифрового мовлення	32	33

На кінець 2017 р. в Україні діяли 101 супутникових телевізійних канали (з яких 83 – відкритих, 34 – кодованих) і 3 радіокомпанії. В цей час для потреб ефірного телевізійного мовлення було задіяно 2560 аналогових каналів, 664 присвоєнь для цифрового мовлення в багатоканальних телемереж МХ-1, МХ-2, МХ-3, МХ-5 стандарту DVB-T2 – по 4 телевізійних канали в 166 населених пунктах.

Залежно від охопленої території розповсюдження програм діяльність у сфері радіомовлення ведуть 15 загальнонаціональних телерадіоорганізацій,

якими використовується 725 частотних присвоєнь; 57 регіональних телерадіоорганізацій; 217 місцевих радіокомпаній. На 43 частотах цілодобове мовлення забезпечується регіональними та місцевими мовникам. В цьому сегменті також спостерігається значне зменшення частки споживачів, особливо в частині супутникового телерадіомовлення. Показники доходів від надання телекомунікативних послуг в Україні наведені у табл. 2.3.

Таблиця 2.3 - Доходи від надання телекомунікативних послуг в Україні за I квартал 2017-2018 рр. [19]

Абоненти України	I квартал 2017 р.	I квартал 2018 р.	Темп приросту / зниження %	Абсолютна зміна
Від передачі та прийому телевізійних та радіопрограм, радіозв'язку, всього:	543,2	566,8	104,3	23,6
З них: кабельне телебачення	373,6	379,1	101,5	5,5
Комп'ютерні послуги	1539,1	1690,6	109,8	151,5
З них надання доступу до мережі Інтернет	12978,4	1455,2	112,2	157,8
в тому числі ШСД	1131,0	1214,3	107,4	83,3

У всіх областях практично 100 % серед споживачів телебачення переглядають програми загальнонаціональних каналів. Найнижча частка тільки в Донецькій області – 87 % серед споживачів телебачення. Саме в цій області, де проходять бойові дії між українською армією та місцевими бойовиками, підкріплених російськими військовими і зброєю, найвища частка споживання пропаганди російських телеканалів – понад 70 %. В інших областях споживання російського телебачення істотно нижче: Миколаївська, Одеська 35 %, решта областей ще нижче 13 %.

У 2017 р. особлива увага як регулюючих органів у сфері телерадіомовлення, так і органів держбезпеки приділяється кабельному телебаченню. Анексія Криму, а також бойові дії на сході України супроводжувалися агресивною пропагандистською кампанією з боку Російської Федерації.

Показники кількості абонентів мережі Інтернет та кабельного телебачення наведено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4 - Показники кількості абонентів мережі Інтернет та кабельного телебачення у I кварталі 2017-2018 рр., тис. абон. [19]

Абоненти України	I квартал 2017 р.	I квартал 2018 р.	Абсолютний приріст/зниження	Темп приросту / зниження %
Мережі Інтернет	5969,7	6000,6	30,8	100,5
З них ШСД	3986,1	4025,7	39,5	101,0
Кабельне ТБ	3164,4	2672,0	-492,4	84,4

Особливо небезпечну роль в інформаційних процесах відіграють державні російські телеканали, сигнал яких приймається в Україні по супутниковими і кабельними операторами. До 2017 р. Україна не стикалася з такою проблемою. Враховуючи, що Російська Федерація не підпадає під юрисдикцію країни, що входить до Європейського Союзу і не є країною, яка ратифікувала Європейську конвенцію про транскордонне телебачення, зміст її програм в обов'язковому порядку має бути адаптовано до вимог чинного законодавства України. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» покладає такий обов'язок саме на провайдерів програмної послуги. Саме тому впровадження цифрового телебачення має важливе значення як для формування новітньої інформаційно-комунікаційної політики держави, так і для інформаційної безпеки України. 17 червня 2018 р. Україна відповідно до міжнародного договору «Женева-2006» зобов'язалася припинити аналогове мовлення і перейти на цифрові стандарти. Потрібно відзначити, що для загальнонаціональних каналів це питання було фактично вирішено. На сьогодні в Україні в цифровому форматі мовлять 28 телеканалів.

Незважаючи на високий рівень поінформованості про переваги цифрового мовлення переважна більшість опитаних респондентів – 70 % українських сімей досі користуються аналоговим телебаченням (47,8 % - аналоговим кабельним, 22,9 % - аналоговим ефірним), додаток Ж. Разом з тим існує ще одна проблема – з 158 регіональних і місцевих телекомпаній тільки п'ята частина отримала ліцензії на цифрове мовлення. Існує загроза, що Україна не зможе виконати свої зобов'язання щодо переходу до моделі повного

цифрового мовлення.

Таким чином, одне з найважливіших завдань сучасної державної інформаційної політики та інформаційної безпеки не виконується з причини відсутності належної координації та уваги з боку Уряду України й інших заінтересованих державних органів.

Для прикладу, за інформацією Державного комітету телебачення і радіомовлення України, на територію Волинської області здійснюють мовлення 11 радіостанцій та 5 телевізійних передавачів з території Республіки Білорусь, 17 радіостанцій і 6 цифрових телевізійних передавачів з Республіки Польща. На території низки прикордонних адміністративних районів області зарубіжні мовники в значній мірі кількісно і якісно переважають над вітчизняними телерадіокомпаніями.

Як зазначає Державний комітет телебачення і радіомовлення України й Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, покриття сигналом усієї території Волинської області потребує побудови нових веж, встановлення та забезпечення функціонування цифрових передавачів на об'єктах Концерну РРТ, що, в свою чергу, можливо після прийняття відповідних рішень Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення. Подібна ситуація має місце на території інших прикордонних адміністративно-територіальних одиниць України.

Відповідно до Закону України «Про телебачення і радіомовлення» єдиним органом державного регулювання діяльності у сфері телебачення і радіомовлення незалежно від способу розповсюдження телерадіопрограм і передач є Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення (далі – Національна рада). Відповідно до законодавства Національна рада є незалежним, конституційним, постійно діючим колегіальним органом, метою діяльності якого є нагляд за дотриманням законів України у сфері телерадіомовлення, а також здійснення регуляторних повноважень, передбачених цими законами. Разом з тим, зазначеним законодавчим актом також визначено, що Кабінет Міністрів України забезпечує проведення

державної політики щодо телебачення і радіомовлення, координує діяльність міністерств та інших центральних органів державної виконавчої влади у цій сфері.

Таким чином, виконання Україною міжнародних зобов'язань відповідно до регіонального плану цифрової наземної радіомовної служби у смугах частот 174 - 230 МГц і 470 - 862 МГц («Женева-2006») потребує координації зусиль відповідних центральних органів виконавчої влади (Міністерства інформаційної політики України, Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Міністерства фінансів України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства оборони України тощо), державних органів (Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Служби безпеки України тощо), обласних державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, громадських об'єднань у сфері медіа та інформаційної безпеки тощо.

Особливо актуальним це питання є в аспекті національної інформаційної безпеки, оскільки з 17 червня 2015 р. експлуатовані радіомовні станції із частотними присвоєннями, які не відповідають міжнародній угоді «Женева-2006» й пов'язаним з нею Планам, можуть продовжувати експлуатуватися за умов, що вони не будуть створювати неприйнятних перешкод будь-яким присвоєнням, які відповідають Угоді, а також не будуть вимагати захисту від них. Це обумовлює необхідність створення в Україні повноцінної інфраструктури цифрового телерадіомовлення та вирішення питання забезпечення доступу населення до загальнонаціональних програм мовлення у цифровому форматі.

Мережі ефірного поширення програм державного радіомовлення були побудовані за технологіями та обладнанням середини минулого сторіччя і не відповідають вимогам сучасності. Зменшення обсягів мовлення та відсутність у населення радіоприймачів УКХ-діапазону, скорочення з 19 млн. до 1,3 млн. кількості радіоточок проводового мовлення, – зробило неможливим прийняття

програм Українського радіо значною частиною населення (додаток К).

Частка державного радіо у інформаційному просторі країни скоротилась зі 100 % до менш ніж 10 %. Система загальнонаціонального оповіщення населення держави практично не діє. Лише наприкінці 2014 р. було змінено відношення державного регулятора – Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення до єдиного державного радіомовника.

На 29 частотах НРКУ здобула право мовити 20 годин на добу, решта 4 години на добу залишилися для врізок обласних державних телерадіокомпаній, які звільнили частоти на користь НРКУ. На двох частотах НРКУ вже мала певні відрізки часу, а внаслідок конкурсу здобула решту ефірного часу.

8 липня 2015 р. Національна радіокомпанія України (Перший канал УР-1) у партнерстві з обласними державними телерадіокомпаніями (ОДТРК) здобула сім частот в обласних центрах: 88,6 МГц у Вінниці, 91,2 МГц у Кіровограді, 103,3 МГц у Львові, 92 МГц у Миколаєві, 87,7 МГц у Тернополі, 91,8 МГц у Чернівцях, 98,2 МГц у Чернігові. НРКУ та ОДТРК розподілять ефір відповідно до впроваджуваної дорожньої карти з розбудови державного (суспільного) ФМ-мовлення: 20 годин на добу мовитиме НРКУ, 4 години на добу в затверджених відрізках часу – ОДТРК.

Аналіз стану радіомовлення провідних країн світу підтверджує важливість збереження й розвитку суспільного (державного) радіомовлення в середньохвильовому діапазоні та розбудови мовлення у верхньому діапазоні FM (87,5-108,0 МГц), яким на сьогодні користується найбільш широка аудиторія радіослухачів.

Законом України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України», передбачено мовлення не менше ніж на трьох загальнонаціональних радіоканалах: суспільнополітичному, культурно-освітньому, молодіжному та інших. Слід зазначити, що тільки завдяки мережі і передавачам потужного радіомовлення можливо донести інформацію до мешканців сільських та віддалених районів, особливо східних та південних регіонів й АР Крим, де громадяни України, які опинились на тимчасово окупованих територіях,

позбавлені можливості отримувати офіційну інформацію. Але подальша експлуатація передавачів СХ-діапазону Концерну РРТ для НРКУ ускладнюється недостатнім фінансуванням. Застаріла, з низьким ККД технічна база Концерну РРТ, яка експлуатується з 60-70 років минулого століття є енергоємною і потребує чималих фінансових витрат. Практично 95 % передавачів відпрацювали свій ресурс. Експлуатація лампових аналогових передавачів не дозволяє покращити якість, зменшує надійність та безперебійність радіомовлення. З цих причин охоплення населення України програмами УР-1, УР-2 та УР-3 на сьогодні мінімізоване.

Для підвищення ефективності впливу Українського радіо та забезпечення поширення його сигналу не лише на південний схід держави, а й Російську Федерацію, НРКУ розробила новий інвестиційний проект для модернізації мереж радіомовлення в СХ-діапазоні (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 - Розрахунки Національної радіокомпанії України щодо відновлення мережі мовлення [19]

Область	Населений пункт	Частота, кГц	Потужність, кВт
Закарпатська	Коритняни	891	150
Закарпатська	Верховина	1044	5
Львівська	Красне	936	500
Миколаївська	Луч	549	800
Миколаївська	Луч	972	1000
Миколаївська	Луч	1431	1000
Харківська	Таранівка	837	300
Чернівецька	Чернівці	657	25

Запропонований інвестиційний проект з модернізації мереж потужного радіомовлення у середньохвильовому діапазоні НРКУ у частині оснащення високотехнологічним обладнанням за прямим контрактом з виробником такого радіобладнання сприятиме збільшенню рівня інформаційної безпеки держави та протидії російській інформаційній агресії. Географія покриття України сигналом програми УР-1 в СХ-діапазоні наведена у додатку Л.

Модернізація мереж з впровадженням сучасних технологій дозволить зменшити витрати на експлуатацію та забезпечити охоплення усієї території України програмами Українського радіо у СХ-діапазоні якісним сигналом.

Перехід радіомовлення на цифрові стандарти дозволить розпочати новий етап у розвитку радіо. При застосуванні новітніх технологій зменшуються експлуатаційні витрати та вартість послуг, заощаджується радіочастотний ресурс, знижується рівень електромагнітного випромінювання. Але, впровадження новітніх цифрових технологій радіомовлення гальмується з низки об'єктивних та суб'єктивних причин, зокрема: відсутності концепції розвитку державного радіомовлення; відсутності у Державній програмі впровадження цифрового телерадіомовлення положень та заходів з впровадження цифрового ефірного радіомовлення; відсутності державних стандартів цифрового радіомовлення; відсутності у Національній таблиці розподілу смуг радіочастот визначеного частотного ресурсу для потреб цифрового радіомовлення.

Водночас, впровадження цифрового державного (суспільного) радіомовлення дозволить: значно збільшити кількість каналів мовлення, що дозволить мовлення на окремих каналах програм УР-1, «Промінь», «Культура» та програм ОДТРК; покращити якість (за рахунок трансляції з якістю СД-дисків у стерео форматі); забезпечити поширення радіопрограм на всю територію держави; зменшити видатки на трансляцію.

Більшість населення України опинилось в умовах, коли в радіопросторі України присутні тільки радіостанції суміжних держав. Інформаційна агресія Російської Федерації призвела до військового протистояння на південному сході України. Провокаційна ідеологія стала символом сепаратизму, беззаконня, нестабільності для сотень жертв сепаратистів, яким надає Росія військову і політичну підтримку. Характерним є те, що за увесь час незалежності в Україні склались всі умови для власної інформаційної обмеженості.

Відтак, успішність реформування в усіх сферах суспільного життя України в значній мірі залежить від забезпечення потреб громадян у доступі до інформації. Одним з найперших завдань є вирішення проблемних питань щодо впровадження та реалізації в Україні демократичних стандартів щодо

забезпечення вільного доступу до публічної інформації, гарантій свободи вираження думок і переконань. Одночасно зміна принципів законодавчого врегулювання питання діяльності засобів масової інформації вимагає більш ретельного підходу і врахування не лише існуючих традицій, але й здорового глузду та необхідності формування ефективного механізму захисту національного інформаційного простору.

До політичних проблем розвитку ринку засобів масової комунікації, зокрема, преси в Україні слід віднести: низький рівень забезпечення реальної свободи слова. Рівень свободи комунальних мас-медіа перебуває у обернено пропорційній залежності від ступеня впливу на них співзасновників: місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування – чим більшим є цей вплив, тим меншим є рівень редакційної незалежності. Цей вплив може здійснюватись через механізм призначення або звільнення редактора комунального засобу масової інформації, а також через механізм фінансових дотацій із місцевих бюджетів.

Загально відомо, що однією з головних функцій преси у демократичному суспільстві є функція критики та контролю, або іншими словами – функція суспільного «сторожового пса», але очевидно, що, існування факту дотаційної залежності від місцевих органів влади комунальні ЗМІ не здатні ефективно виконувати ці функції, оскільки перебувають у фінансовій залежності від органів місцевої влади. Усунути концептуальне протиріччя цього парадоксу можна шляхом:

- по-перше, здійсненням реформування комунальних засобів масової інформації, шляхом виведення зі складу їх засновників/співзасновників та законодавчої заборони органам державної влади та органам місцевого самоврядування засновувати/спів засновувати будь-які засоби масової інформації;

- по-друге, заборонаю здійснення будь-якого прямого фінансування з місцевих бюджетів засобів масової інформації, окрім процедури публікації прийнятих рішень та нормативно-правових актів на основі укладених

договорів;

- по-третє, затвердженням Кабінетом Міністрів України, як вищого органу у системі органів виконавчої влади, дієвого механізму державної підтримки місцевих засобів масової інформації за рахунок коштів державного бюджету.

Ці висновки ґрунтуються на низці рекомендацій, визначених у резолюціях та деклараціях Ради Європи щодо незалежності і багатоманітності мас-медіа. Зокрема, це стосується Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо плюралізму засобів масової інформації та розмаїття медіа-контенту, ухваленої 31 січня 2007 р.

Зауважимо, що відповідно до ст.і 20 Закону України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» визначено, що «у друкованих засобах масової інформації місцевої сфери розповсюдження можуть оприлюднюватися відомості про діяльність органів державної влади, що спеціально готує і надсилає їм Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ» (Укрінформ) за рахунок коштів, виділених у державному бюджеті за бюджетною програмою на зазначені цілі».

Укрінформ здійснює збирання, оброблення та розповсюдження офіційної інформації (документів, повідомлень Верховної Ради України, Секретаріату Президента України, Кабінету Міністрів України та інших органів державної влади). Фінансування Укрінформу, засновником якого є Кабінет Міністрів, здійснюється за бюджетною програмою «Збирання, обробка та розповсюдження офіційної інформаційної продукції», головним розпорядником якої є Державний комітет телебачення і радіомовлення. У 2018 р. на вказану бюджетну програму було передбачено майже 40 млн. грн і, як показує аналіз, фактично ці кошти спрямовуються на збирання і обробку інформації, тоді як питання її розповсюдження, зокрема у друкованих засобах масової інформації місцевої сфери розповсюдження залишається неврегульованим.

Зазначимо, що саме друковані засоби масової інформації місцевої сфери

розповсюдження потрібно розглядати як важливу інстанцію, що сприяє позитивному сприйняттю інформації про діяльність центральних органів виконавчої влади, оскільки в інформаційній сфері України функціонує значний сегмент засобів масової інформації, а саме – комунальні ЗМІ, потенціал яких практично не використовується зазначеними органами влади.

До економічних проблем розвитку ринку друкованих засобів масової інформації в Україні віднесемо: залежність ринку преси від імпорту паперу з Російської Федерації; недосконалість механізму державної підтримки преси, зокрема на місцевому рівні; складність вимірювання ринку преси і відсутність ефективної системи статистичних спостережень; нерозвиненість ринку роздрібної торгівлі пресою на місцевому рівні; зникнення з ринку великих приватних передплатних агентств; припинення виходу періодичних видань «з довгою історією»; збільшення кількості газетних і журнальних Інтернет-сайтів; анексія Криму та військові дії на сході України.

2.2. Місце інформаційно-аналітичної служби в системі інформаційної діяльності органів державної влади

Ефективність роботи органів державної влади, у першу чергу, залежить від їх чіткості та збалансованості. Підвищується значення та роль саме їх інформаційної діяльності у забезпеченні ефективного взаємозв'язку між потребами суспільства та діяльністю держави. Важливими елементами у цьому процесі є забезпечення інформаційних потреб громадян, юридичних осіб про діяльність органів державної влади та наявність чіткого, безперебійного, своєчасного та ефективного механізму циркуляції інформації для забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень [21, с. 52].

У контексті підвищення ефективності управління державою та регіонами в органах державної влади створені інформаційно-аналітичні служби (далі - ІАС), метою діяльності яких є своєчасна, науково-обґрунтована підтримка процесів підготовки, прийняття управлінських рішень і забезпечення

інформаційних потреб суспільства. Інформаційно-аналітичні служби у органах державної влади можуть виконувати замовлення із інформаційно-аналітичного забезпечення організацій, установ різних форм власності, юридичних та фізичних осіб і, на комерційній основі згідно з договором, що є альтернативним варіантом розв'язання питання низького рівня фінансування програм інформатизації та розвитку інформаційної сфери держави.

Функціонально інформаційно-аналітичні служби органів державної влади складаються з таких базових підсистем, наведених на рис. 2.4.

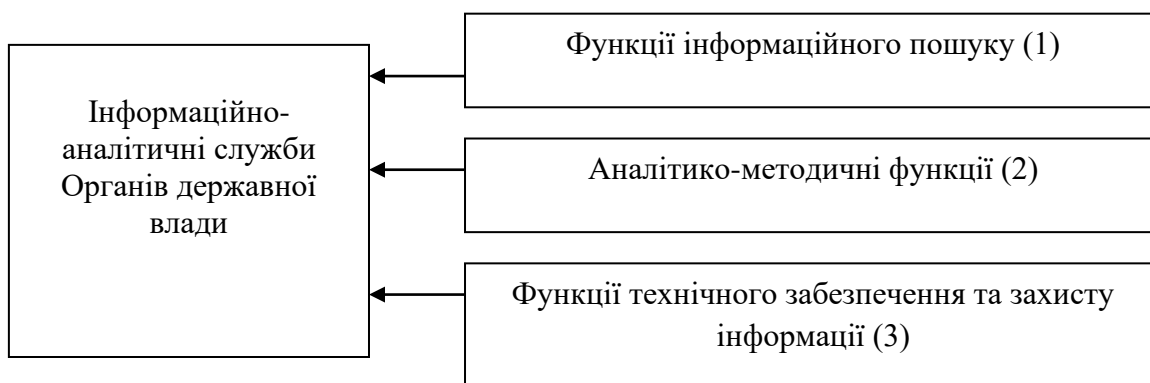

Рис. 2.4 - Функції ІАС органів державної влади

До першої підсистеми функцій відносяться функції інформаційного пошуку, які включають у себе:

- збір та аналіз даних, пошук і оцінку інформації із використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій та можливостей мережі Інтернет;
- ідентифікацію та систематизацію інформації, її зберігання;
- створення баз даних;
- інформаційний супровід підготовки прогнозів розвитку галузей, підприємств регіонів;
- інформаційну підтримку проектів зі ступенем ризику;
- інформаційну підтримку науково-дослідних робіт із проблем розвитку соціально-економічного потенціалу органів державної влади.

Другою функціональною складовою вважаємо функції здійснення аналітично-методичної діяльності, а саме:

- виявлення, опис проблем, тенденцій, альтернатив, конфліктних і

надзвичайних ситуацій;

- моделювання проблем, вибір методів їх рішення, оцінка наслідків;
- інформаційне та аналітичне рецензування планів, програм, результатів

експертиз;

– аналіз і прогнозування ситуацій, проблем у політиці, економіці, науці, виробництві, підприємницькій діяльності тощо;

- мінімізація чинників ризику;
- аналітична оцінка ініціатив, інновацій, розробка пропозицій щодо їх

використання;

- аналіз рейтингів, кредитних історій об'єктів;
- інформаційний супровід і аналіз суспільно-політичних акцій і процесів;
- підготовка зведених, тематичних, прогнозних, аналітичних матеріалів,

довідок, доповідей, обґрунтувань, інших інформаційних продуктів [18, с. 25].

Третя підсистема функцій включає в себе функції технічного забезпечення та захисту інформації, серед яких:

– організаційно-технологічна реалізація процесів інформатизації в регіонах;

- програмне забезпечення;
- створення інформаційно-пошукових програм;
- забезпечення захисту інформації;
- забезпечення телекомунікацій та автоматизації;
- випуск аналітичних збірників, довідників тощо.

Для реалізації вищенаведених функцій у структурі інформаційно-аналітичних служб органів державної влади створено відповідні відділи:

- відділ інформаційного пошуку та інформаційних ресурсів;
- аналітично-експертний відділ;
- відділ технічного забезпечення (додаток М).

Визначальним у процесі створення та функціонування інформаційно-аналітичних служб органів державної влади є практичний розподіл основних напрямків діяльності:

– для забезпечення інформаційних потреб фізичних та юридичних осіб у структурі інформаційно-аналітичних служб створено «Центри інформаційної підтримки», які надають можливість фізичним і юридичним особам отримувати різні інформаційні послуги (у тому числі, і при настанні надзвичайних ситуацій);

– сформовано «Науково-аналітичний центр» для вивчення, узагальнення, прогнозування ситуації у регіонах;

– формулювання альтернативно-конкурентних проектів управлінських рішень і надання необхідної аналітично-прогнозої, методичної інформації, як, у першу чергу, керівникам органів державної влади, так і юридичним, фізичним особам, підприємствам, установам, організаціям різних форм власності (на комерційній основі);

– виокремлено у структурі інформаційно-аналітичних служб «Прес-центри» (які включають відповідні відділи в органах державної влади).

Як складову діяльності інформаційно-аналітичних служб розглянемо забезпечення управлінських рішень керівництва органів державної влади. Пропонуємо виділити такі основні напрямки такої діяльності інформаційно-аналітичних служб, а саме:

– підготовка та інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічних рішень керівників органів державної влади;

– щоденна, поточна робота з підготовки інформаційно-аналітичної основи для управлінських рішень – оформлення документів, офіційних доповідей, інформаційних, аналітичних довідок тощо.

Основу діяльності першого напрямку складає аналіз і оцінка поточних подій у всіх основних сферах суспільного, соціально-економічного життя органів державної влади, зокрема, виявлення тенденцій і прогноз розвитку ситуацій, формулювання проблем, стратегічних завдань, які вимагають відповідної реакції від керівників органів державної влади.

Другий напрямок реалізується у щоденній роботі інформаційно-аналітичних служби Їх результати є інформаційною і науковою основою для

прийняття управлінських рішень. Це – підготовка регулярних аналітичних довідок, аналітичних оглядів, експрес-аналізів, що відображають найбільш важливі події, інших документів, які заслуговують на увагу керівників органів державної влади.

Органи державної влади взаємодіють та координують свою інформаційно-аналітичну діяльність із органами місцевого самоврядування та центральними органами виконавчої влади, які діють в Україні при використанні інформаційних ресурсів загального користування, забезпеченні інформаційної безпеки, здійсненні інформаційного обміну. Саме органи державної влади:

- вивчають, аналізують інформацію;
- прораховують, прогнозують подальший можливий розвиток подій;
- формують «каталоги рішень», як механізми або схеми для розв’язання ситуацій, які повторюються кожного року, і тільки потім інформують «Центр».

Інформаційні потреби центрального і регіонального рівнів зазвичай розміщені у різних площинах, тому важливим завданням регіонального управління є оптимізація інформаційних зв’язків, зусиль і витрат на забезпечення збору, обробки і подання інформації на центральний рівень.

Актуальним напрямом діяльності інформаційно-аналітичних служб органів державної влади є створення багаторівневих інформаційних зв’язків між центральними та регіональними органами державної влади, між областю та районами (в окремо взятому регіоні). Лише їх наявність забезпечить прийняття та реалізацію науково обгрунтованих, ефективних управлінських рішень, від якості яких залежить результативність державного управління в цілому.

Інформаційна діяльність органів державної влади являє собою інформаційний образ країни, що адекватно відображає реальну і ретроспективну ситуацію, особливості та тенденції розвитку окремого регіону. Одним із основних завдань інформаційно-аналітичних служб в органах державної влади є формування їх позитивного іміджу через:

- оперативне поширення офіційної інформації про їх діяльність;
- організацію підтримки у пресі політичних, соціальних та економічних

ініціатив, програм і проектів;

- створення умов для зустрічей представників органів державної влади з регіональними та центральними засобами масової інформації;

- моніторинг повідомлень у засобах масової інформації про діяльність органів державної влади, надання їм оцінки, у випадку необхідності застосування заходів щодо виправлення помилок (із врахуванням виступів відповідальних працівників інформаційно-аналітичних служб з відповідними спростуваннями або коментарями);

- підготовку відповідей на запити засобів масової інформації, критичні зауваження з проблем діяльності органів державної влади, його підрозділів і служб;

- виступи від імені органів державної влади із оцінкою та коментарем різних екстремальних, надзвичайних ситуацій, що трапилися на території державитощо [15, с. 95].

З метою забезпечення доступу громадян до інформації, забезпечення прозорості процесів управління інформаційно-аналітичні служби органів державної влади:

- постійно інформують громадськість про роботу органів державної влади;

- налаштовують ефективний зворотній зв'язок між органами державної влади та громадськістю;

- залучають громадськість до участі в процесі обговорення і прийняття органами державної влади управлінських рішень, пов'язаних із інтересами різних соціальних груп;

- налагоджують моніторинг діяльності органів державної влади та кожного посадовця, зокрема шляхом оцінювання ефективності його діяльності (через анонімне оцінювання наданих управлінських послуг);

- посилюють громадський контроль за ефективністю та якістю надання управлінських послуг;

- організовують роботу цілодобової «гарячої лінії» щодо проблем

управлінського обслуговування населення;

- запроваджують принцип «одного вікна» при розгляді та вирішенні звернень громадян;
- організують обговорення соціальних ініціатив у засобах масової інформації, налагоджують соціальну рекламу;
- запроваджують щорічні премії «За найбільш конструктивну критику діяльності органів державної влади» та «За найкращу громадську ініціативу» тощо.

На вирішення зазначених проблем спрямовують свою діяльність «Прес-центри», які є у структурі інформаційно-аналітичних служб.

Постійні завдання, вирішення яких є основою діяльності інформаційно-аналітичних служб органів державної влади, реалізуються у:

- розв'язанні управлінських завдань стратегічного характеру, пов'язаних, як правило, з перспективами розвитку держави та регіонів;
- вирішенні управлінських завдань оперативного тактичного характеру, орієнтованих на поточне організаційне і фінансово-ресурсне забезпечення виконання планів і проектів;
- вирішенні надзвичайних, екстремальних управлінських завдань, пов'язаних із необхідністю запобігання й усунення наслідків впливу руйнівних природних чи техногенних чинників, виникненням і неконтрольованим розвитком гострих соціально-політичних проблем і конфліктів тощо.

Кожен із зазначених режимів прийняття рішень повинен бути забезпечений відповідною інформаційно-аналітичною підтримкою.

За результатами проведеного опитування щодо взаємодії аналітиків органів державної влади зі своїм вищим керівництвом були отримані наступні результати:

1. Керівник – аналітики. Цілком закономірно, що основні функції, які реалізує керівник при взаємодії зі своєю аналітичною службою, носять управлінський характер. В даному випадку в цей функціонал входить:

- постановка стратегічних завдань (91,7 %);

- постановка оперативних завдань (91,7 %);
- оцінка ефективності роботи інформаційно-аналітичних служб (41,7 %);
- затвердження поточних планів (33,3 %);
- координування діяльності інформаційно-аналітичних служб (25 %).

2. Інформаційно-аналітичні служби – керівник. Що стосується зворотної ситуації-взаємодії інформаційно-аналітичних служб з керівництвом, то воно, здійснюється за такими напрямками:

- аналітична підтримка діяльності (80 %);
- надання рекомендацій по роботі з цільовими групами (70 %);
- експрес-оцінка ситуації по взаємодії з цільовими групами (50 %).

Узагальнюючи виділимо проблеми, які впливають на ефективність роботи інформаційно-аналітичних служб органів державної влади (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 - Проблеми, які впливають на ефективність роботи інформаційно-аналітичних служб органів державної влади

Проблеми	%
Низький рівень професіоналізму співробітників	27,3
Великий обсяг підготовки нормативно-правових актів	9,1
Недостатній рівень фінансування діяльності служби	9,1
Недостатньо можливостей для соціологічних досліджень	9,1
Багато роботи, яку повинні виконувати інші служби	9,1

Як бачимо з табл. 2.6 основними проблемами, які впливають на ефективність роботи інформаційно-аналітичних служб Полтавської міської ради є: низький рівень професіоналізму співробітників; великий обсяг підготовки нормативно-правових актів; недостатній рівень фінансування їх діяльності; недостатньо можливостей для соціологічних досліджень; багато роботи, яку повинні виконувати інші служби.

Таким чином, зробимо висновок, що інформаційно-аналітичні служби органів державної влади – це інтегровані системи інтелектуальної підтримки прийняття управлінських рішень; сукупність засобів, методів, виконавців, які забезпечують необхідним інформаційно-аналітичним супроводом весь процес управління в органах державної влади; реалізація політики в сфері доступу громадян до інформації.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН

3.1. Удосконалення правового регулювання державної інформаційної політики

Враховуючи контекст нормативно-правового забезпечення державної інформаційної політики, слід відзначити, що наявні концепції, стратегії в інформаційній сфері мають на жаль лише фрагментарний характер (спрямовані передусім на створення науково-технічної та технологічної бази переходу України до інформаційного суспільства, зокрема за рахунок розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури та новітніх інформаційних технологій) та позбавлені системної цілісності регулюючих документів. Варто вказати також і на той факт, що у Законі України «Про інформацію» надзвичайно широко трактуються основні напрямки державної інформаційної політики включаючи від «створення інформаційних систем і мереж інформації, розвитку електронного урядування» до «сприяння міжнародній співпраці в інформаційній сфері та входження України до світового інформаційного простору. Відповідно до цього, все більшої актуальності, на нашу думку, на сьогодні набуває питання розробки та затвердження Єдиного Кодексу державних документів щодо управління інформаційною сферою, який у різних концепціях українських експертів має свою назву.

На підтвердження цього В. К. Конах наголошує на розробленні керівного документа державної політики (КДДП), який би у даному напрямі охоплював такі глобальні складові державного управління інформаційною політикою:

– інформаційно-технологічний – пов'язаний з рішеннями щодо створення технологічної бази переходу України до інформаційного суспільства, розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури, вироблення та використання ІКТ

та впровадження заснованих на них формах діяльності тощо;

– інформаційно-змістовний – пов'язаний з діяльністю ЗМІ та ЗМК (зокрема, в мережі Інтернет), вирішенням проблем соціальної та правової відповідальності ЗМІ перед суспільством, забезпеченням інформаційних прав і свобод громадян, наповненням вітчизняного та світового простору позитивною інформацією про Україну тощо.

При розробленні технологічного змісту «Доктрина державної інформаційної політики», необхідно уникати декларативності певних її положень, спрямовуючи його на деталізований виклад у формі необхідності прийняття відповідних нормативних документів серед яких:

1. Концепція розвитку національного інформаційного простору (щодо діяльності традиційних ЗМІ та новітніх ЗМК, мережі Інтернет, інформаційних агентств, бібліотек, архівів книговидання, телекомунікацій тощо).

2. Концепція розвитку офіційної комунікації (щодо розвитку відповідного інституційного складника, процесів інформування громадськості, формування іміджу, брендінгу тощо).

Важливим питанням у сфері державної інформаційної політики сьогодні також залишається проблема законодавчого врегулювання статусності подачі інформації в мережі Інтернет. Передусім, мова йде про законодавче визначення відповідальності за розміщення в мережі Інтернет неправдивої інформації чи інформації, що ображає честь та гідність людини. Відповідно до діючого законодавства, «відповідальність за порушення особистих немайнових прав особи внаслідок поширення про неї та (або) членів її сім'ї недостовірної інформації регулюються Цивільним Кодексом України (далі - ЦКУ): зокрема, особа, чії права порушено, згідно з пн. 1 ст. 277 ЦКУ, має право на відповідь, а також на спростування цієї інформації, саме ж спростування, відповідно до пн. 4 ст. 277 ЦКУ, здійснюється особою, яка поширила інформацію».

З огляду на наведені вище тенденції функціонування інформаційно-комунікативної сфери України, стратегічної ваги сьогодні набувають питання законодавчого врегулювання різних аспектів її розвитку відповідно до вимог,

потреб та викликів українського суспільства, а також і світової практики, де вже успішно апробовані відповідні законодавчі технології їх вирішення.

Майже одностайною залишається позиція українських експертів, які наголошують на особливій доцільності вдосконалення відповідних законів, які регламентують інформаційно-комунікативну сферу суспільства не лише шляхом затвердження змін до чинних законів чи розробкою нових, скерованих на вирішення найбільш гострих питань, а шляхом кодифікації – розробки та прийняття Інформаційного кодексу України.

Необхідно зазначити, що тема про кодифікацію джерел інформаційного права зумовила виникнення дискусії, предметом якої стало питання: як саме упорядкувати нормативно-законодавчу базу інформаційного права – прийняти окремий Інформаційний кодекс або надати можливість законодавчим актам окремо розвиватися чи кодифікувати їх. Вважаємо, що доцільним є прийняття Інформаційного кодексу як базисного закону інформаційного права та проведення державної інформаційної політики. Він повинен базуватися на демократизації, забезпеченні певного кола прав кожного суб'єкта інформаційних відносин, оскільки імперативний вплив держави на усі аспекти зазначеної сфери завадить останній розвиватися й повноцінно функціонувати.

У ході розробки Інформаційного кодексу необхідно виходити з того, що охопити ним усі інформаційні відносини неможливо, оскільки їм характерна динамічність, швидкий розвиток та постійні переходи на абсолютно нові рівні. Тому, логічніше розробити цей документ як повноцінну фундаментальну базу інформаційного права, яка б могла задовольняти вимоги постійного розвитку інформаційної сфери й існувати досить довгий період часу, не потребуючи при цьому змін.

Що ж стосується окремих питань, то їх можна буде врегулювати саме за допомогою прийняття спеціалізованих нормативно-правових актів. У цьому контексті варто звернути увагу на Модельний інформаційний кодекс для держав-учасниць СНД, у якому закріплено певні фундаментальні підвалини інформаційного права, надано визначення важливим термінам інформаційного

законодавства, значною мірою врегульовано інформаційні відносини [8], але на практиці відсутній дієвий механізм реалізації його положень.

На особливу увагу з боку науковців заслуговує формування державної інформаційної політики з урахуванням європейських правових стандартів. Урахування зазначених стандартів дасть змогу на законодавчому рівні:

- закріпити норми, які б регламентували інформаційні відносини, зокрема їхні об'єкти, суб'єкти, зміст;
- створити необхідні передумови для формування та розвитку інформаційного суспільства;
- визначити повноваження держави у сфері інформаційних відносин;
- розробити механізм упорядкування діяльності засобів масової інформації, видавничої справи, рекламної діяльності, науково-технічної діяльності;
- урегулювати різноманітні питання, пов'язані з охороною права інтелектуальної власності тощо.

Також вважаємо, що великого значення в ході формування та реалізації державної інформаційної політики набуває з'ясування особливостей міжнародної інформаційної діяльності та міжнародного інформаційного простору. Державна інформаційна політика неодмінно повинна бути спрямована на чітке визначення механізму діяльності відповідних органів державної влади та інших суб'єктів реалізації державної інформаційної політики щодо врегулювання інформаційних відносин, гарантування кожної особи права на доступ до інформації.

На особливу увагу заслуговує вироблення чіткої процедури безперервного накопичення, оновлення й зберігання інформації (інформаційних ресурсів), оновлення технологічних пристроїв, які забезпечують функціонування інформаційних відносин відповідно до сучасних світових технологій. Усе це неможливо без наявності належної матеріально-технічної та фінансової бази, а також чітких правових та організаційних основ інформаційної діяльності. Погоджуємося з точкою зору Р. А. Калюжного, що

правотворення як засіб впровадження державної інформаційної політики в життя «має базуватися на основі методології системного і комплексного підходів, зокрема теорії формування комплексних гіперсистем права, агрегації галузевих інститутів права (національного та міжнародного)» [22, с. 17].

У зв'язку з цим вважаємо, що окреме місце в механізмі формування державної інформаційної політики має належати науковим розробкам вчених і спеціалістів у сфері інформаційного права, присвяченим перспективним шляхам реалізації такої політики та її правового регулювання. У сукупності зазначені дії можуть стати запорукою створення конкурентоспроможної національної інформаційної системи, яка буде сприяти формуванню справжнього інформаційного суспільства в Україні. Практично це неможливо без узгодженої, систематизованої й досконалої нормативно-правової бази, яка б забезпечила достатній рівень правового регулювання її проведення.

Важливим, на нашу думку, є зауваження І. Р. Березовської та І. М. Русака з приводу того, що «нормативно-правова база у сфері регулювання розвитку інформаційного суспільства і заходи щодо формування державної інформаційної політики мають повною мірою узгоджуватися із завданнями в сфері інформаційної безпеки, практикою забезпечення збереження державної таємниці, захисту інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури та інформаційних ресурсів від кібератак й інших загроз в інформаційному просторі» [6].

Узагальнюючи зробимо висновок, що з метою приведення державної інформаційної політики у відповідність із вимогами сьогодення, її завдання передусім доцільно спрямувати на:

- підвищення рівня здорової конкуренції в інформаційній сфері;
- забезпечення прозорості роботи органів державної влади та місцевого самоврядування;
- впровадження заходів щодо зменшення некоректного застосування певних інформаційних технологій;
- створення платформи суспільно значимої інформації з відкритим

доступом, яка буде включати культурну спадщину у відцифрованій формі.

3.2. Шляхи удосконалення механізмів реалізації інформаційної політики у сфері публічного управління

Механізмами реалізації державної інформаційної політики є методи і ресурси, які необхідні для забезпечення виконання запланованих заходів запропонованої нами Концепції та досягнення її кінцевих результатів і цілей. Цілком очевидно, що єдиним монопольним інститутом масового інформування на сьогодні є засоби масової інформації. В сучасних умовах вони як інститут саморозвитку політики відіграють помітну роль як у забезпеченні контактів влади та соціуму, так і у формуванні громадських та політичних відносин, що призводить до підвищення ефективності державного управління.

Відповідно до запропонованої Концепції державної інформаційної політики України в якості одного з першочергових заходів у сфері розвитку засобів масової інформації передбачається розробка довгострокової стратегії держави щодо ЗМІ. Механізми регулювання діяльності засобів масової інформації з боку держави покликані в першу чергу направляти ЗМІ шляхом досягнення культурних, патріотичних та ідеологічних цінностей держави. У зв'язку з цим органи державної влади повинні мати можливість оцінювати виконання засобами масової інформації соціальної функції. Відповідним інструментом для вирішення завдання може виступити рекомендаційна характеристика по пролонгації державної ліцензії як для електронних, так і для друкованих засобів масової інформації. Такий стан може бути закріплено в законодавстві.

Забезпечити конструктивні взаємини населення з такими соціальними інститутами як органи влади, бізнес-структури, громадські об'єднання, створити умови для збереження та розвитку духовних цінностей, що відповідають національним інтересам, історичним та культурним традиціям України, дозволить розробка і реалізація сучасних цивілізованих демократичних форм та методів взаємодії із засобами масової інформації. Це є

одним з головних завдань інформаційної політики. У зв'язку з цим органами влади повинні максимально використовуватися нові способи взаємодії із засобами масової інформації, спрямовані на створення умов для реалізації в повному обсязі принципу «єдності свободи та відповідальності» в процесі інформаційного обміну, інформаційно-комунікаційної діяльності ЗМІ.

Систему інформаційного обміну, в яку включені органи влади, інститут ЗМІ та суспільство, на наш погляд, можна умовно розділити на дві складові:

- інформування суспільства про діяльність органів влади за допомогою ЗМІ;
- інформування органів влади про ставлення суспільства до того чи іншого управлінського рішення за допомогою ЗМІ.

Зокрема, для реалізації якісного інформування суспільства про діяльність органів влади за допомогою ЗМІ, на нашу думку, необхідно виробити правові, економічні та організаційні заходи, що забезпечують в діяльності ЗМІ баланс інтересів особистості, суспільства та держави. Це завдання передбачає розробку і реалізацію механізмів підвищення ефективності державного регулювання діяльності державних засобів масової інформації, встановлення механізмів взаємодії органів влади з приватними ЗМІ, слідуючи при цьому національним інтересам держави. Для цього необхідно виробити рішення з комплексу питань економічної підтримки державних засобів масової інформації, що забезпечують якісне виконання соціального замовлення, і виробити конструктивну позицію ефективного соціального партнерства по відношенню до недержавних засобів масової інформації.

На рівні держави до завдань можна також віднести: розширення інформаційного простору; захист інтересів регіонального медіаринку та сприяння розвитку місцевих засобів масової інформації. З метою їх вирішення повинен бути реалізований комплекс наступних заходів:

- розвиток матеріально-технічної бази редакцій засобів масової інформації за рахунок бюджетних та позабюджетних коштів;
- формування мережі супутникового телебачення та супутникової

радіомережі;

- сприяння у збільшенні кількості трансльованих телерадіопрограм;
- підвищення якості телерадіомовлення тощо.

За надання населенню повної і достовірної інформації про події політичних, соціальних і економічних процесів несе відповідальність держава. Тому, взаємні зусилля органів державної влади та засобів масової інформації повинні бути спрямовані на виключення можливих спотворень і перекосів в трансляції інформації суспільству. Стратегічним завданням має стати створення збалансованого соціально-орієнтованого інформаційного простору.

Вирішення завдань по розміщенню у ЗМІ інформації роз'яснювального характеру, збільшення кількості освітніх, пізнавальних, інтерактивних програм, створення альтернативних форм для інформування населення та обговорення актуальних тем: круглих столів, дискусійних майданчиків, телемостів, відкритих нарад повинно здійснюватися, на нашу думку, шляхом надання державної підтримки засобів масової інформації.

Оптимального балансу громадянського суспільства дозволить досягти також інформаційна підтримка соціальних ініціатив різних громадських та некомерційних організацій і об'єднань, які пов'язані з вихованням патріотизму, розвитком краєзнавства, збереженням культурної спадщини, всебічним висвітленням соціально-політичного, економічного та культурного життя суспільства. Тільки правильно вибудувана державна інформаційна політика здатна зробити інформаційні процеси максимально відкритими, створити їх на основі демократичних цінностей і принципів.

Необхідне розширення видів економічної підтримки як державних, так і недержавних засобів масової інформації. Їх здійснення повинно ґрунтуватися на принципах рівності і справедливості при розподілі коштів, необхідності забезпечення політичної та ідеологічної багатоманітності; має враховуватися спеціалізація засобів масової інформації. Вважаємо, що це можуть бути: соціальне замовлення, система грантів тощо.

В умовах ринкової економіки вирішення складних соціальних завдань

залишається нагальною проблемою органів державної влади. Застосування існуючих ринкових механізмів часто неефективне, тому владі доводиться шукати нові підходи, що поліпшують стан справ у соціальній сфері. В якості одного з таких підходів використовується соціальне замовлення.

Соціальне замовлення – це доручення замовником (громадськими інститутами або державою на основі моніторингу громадської думки) організації проводити заходи інформаційно-роз'яснювального характеру, спрямовані на реалізацію соціально значущих питань життєдіяльності суспільства. Відомо, що будь-яке інформаційне повідомлення сприймається людьми через призму власної системи цінностей. Позитивний ефект від трансляції інформаційного повідомлення можна отримати лише в тому випадку, якщо воно враховує інтереси тієї групи населення, якій адресовано. Як бачимо з проведеного аналізу, засоби масової інформації не виконують в повному обсязі функції освітнього і культурного характеру, що є білою плямою діючої державної інформаційної політики.

Соціальне замовлення повинне формуватися органами державної влади на основі моніторингу та аналізу громадської думки, а також загальної соціально-економічної ситуації, оскільки покликане, насамперед, забезпечити населення достатнім обсягом інформації роз'яснюючого плану для того, щоб орієнтуватися в мінливому середовищі, вирішувати свої соціальні проблеми. В якості соціального замовлення на інформацію також може виступати інформація про реалізацію будь-якої реформи.

Соціальне інформаційне замовлення може бути як довгостроковим, так і короткостроковим. Це залежить від того завдання, яке за його допомогою вирішується. Так, соціальне замовлення на інформаційну кампанію з пропаганди здорового способу життя повинне розміщуватися з певною періодичністю. Важливим моментом в реалізації соціального замовлення може стати створення органами виконавчої влади єдиного телефонного центру соціальної інформації (інформаційної служби). Соціальне замовлення на інформацію виконують засоби масової інформації, які забезпечені необхідними

для цього ресурсами та орієнтовані на конкретну цільову аудиторію.

Ще однією формою взаємодії влади і засобів масової інформації за рішенням таких завдань, як консолідація суспільства, розвиток території, створення позитивного соціально-економічного та інвестиційного клімату, є визначення та висвітлення стратегічних тем. Тема, освітлення якої потрібно в засобах масової інформації протягом тривалого періоду часу і необхідно для вирішення стратегічних завдань розвитку країни, є стратегічною темою. Спільна робота влади і засобів масової інформації щодо висвітлення стратегічних тем складається з визначення обсягу замовленої інформації; надання засобам масової інформації усіх необхідних матеріалів з даної проблематики; організації зустрічей засобів масової інформації з експертами, в тому числі, з незалежними; проведення навчальних семінарів, форумів, дискусійних майданчиків з обговорюваних тем.

Виходячи з чинного законодавства, участь засобів масової інформації у висвітленні стратегічних тем не може бути регламентовано органами державної влади. Проте, виконання ЗМІ соціальних функцій в даний час вкрай важливе. Освітлення стратегічних тем – на громадських засадах, на умовах соціального партнерства, дозволить регулювати рух засобів масової інформації в сторону виконання більш складних соціальних та моральних функцій, ніж просто «демонстрація життя» населення. В якості стимулюючого чинника реалізація діяльності щодо висвітлення стратегічних тем може враховуватися в механізмі видачі та продовження ліцензій засобам масової інформації відповідної державної служби. Цілком зрозумілим, у зв'язку з цим, бачиться присутність влади на медіаринку і в якості власника ЗМІ, і в якості регулятора (через закони, податки).

Ще одним механізмом взаємодії влади і засобів масової інформації в роботі з висвітлення стратегічних тем є суспільний договір. Суспільний договір – це письмова угода, яка укладається між засобом масової інформації і органом влади, та закріплює взаємні права і обов'язки сторін. Головною метою суспільного договору є розвиток ефективних партнерських відносин між

органами влади та засобами масової інформації. Суспільний договір від імені засобів масової інформації може укладати журналістське професійне об'єднання, яке з ініціативи засобів масової інформації формулює вимоги до влади. У суспільний договір повинні бути включені пункти, які позначають соціальну відповідальність ЗМІ за поширювану інформацію і, право громадян отримувати спростування в разі поширення ЗМІ неправдивої інформації.

Процес консолідації засобів масової інформації для укладення суспільного договору вимагає досить високого рівня розвитку громадянського суспільства та інституту ЗМІ. Визначення ролі держави у розвитку медіапростору, створення сильного професійного співтовариства дозволять отримати дієвий механізм вирішення всіх інших завдань – від зміни інформаційного законодавства та залучення інвестицій в медіасферу до вироблення етичного кодексу журналістів і єдиних для засобів масової інформації стандартів вимірювання аудиторії. Суспільний договір передбачає рівний ступінь відповідальності органів влади та засобів масової інформації, і спрямований на досягнення взаємообумовленої соціально ефективною діяльності з інформування населення з метою розвитку суспільства.

Для оптимізації роботи з недержавними засобами масової інформації пропонується використання системи грантів. В якості основних принципів, на яких слід базуватися при проведенні конкурсів з розподілу грантів, можна назвати:

- добровільну участь засобів масової інформації;
- рівність учасників конкурсу;
- відкритість конкурсу;
- підконтрольність витрачання виділених на грант засобів.

Грантові проекти повинні переслідувати виключно суспільні цілі та мати соціально значимий ефект для широкої аудиторії. Заохочуються довгострокові проекти, які після закінчення терміну їх фінансування з бюджету можуть перейти на самоокупність. Основою взаємодії недержавних засобів масової інформації та органів влади в процесі інформування населення є фінансова

підтримка. Але фінансові вкладення не можуть і, не повинні бути єдиним механізмом стимулювання ЗМІ для їх повноцінної участі в процесі розвитку суспільства. Взаємовідносини влади та засобів масової інформації покликані базуватися на принципах соціального партнерства: ЗМІ беруть на себе відповідальність за інформацію, яку вони створюють і поширюють, а влада допомагає їм організаційно, вибудовуючи процес інформаційного обміну так, щоб ЗМІ інформацію про діяльність влади могли отримувати оперативного у достатньому обсязі.

Для підвищення якості державної інформаційної політики, політичні суб'єкти повинні керуватися міркуваннями адресності подачі повідомлень через інформаційні канали, враховувати особливості аудиторії у процесі інформаційної передачі. Будь-яка інформаційна діяльність та інформаційний процес орієнтовані на досягнення певних результатів, тобто конкретних дій у відповідь з боку тієї чи іншої групи, на яку направлено інформацію. Тому, чим ефективніше подається інформація, її види та способи піднесення, тим вище ймовірність досягнення бажаного результату. У зв'язку з цим, на наш погляд, було б доцільно змінити освітній підхід у ВУЗах щодо спеціальностей, які пов'язані з діяльністю засобів масової інформації, а також фахівців зі зв'язків з громадськістю.

Можна говорити і про те, що в даний час потрібне вирішення ще багатьох проблем, пов'язаних із захистом громадянина та суспільства від недобросовісної, а часто і неправдивої інформації, поширюваної ЗМІ. У той же час більш чіткого законодавчого регулювання потребують питання, пов'язані зі свободою доступу до інформації представників журналістської спільноти, з правовою охороною особистої таємниці в засобах масової інформації.

Розробка і постійне вдосконалення законодавства, законодавчих та організаційних механізмів дозволить ефективно координувати взаємини всіх суб'єктів суспільного життя в реалізації їх інформаційних прав та обов'язків, створити систему незалежного і гласного контролю за діяльністю держави.

Формування відкритого інформаційного суспільства на основі розвитку

єдиного інформаційного простору – таким повинна стати довгострокова стратегічна мета державної інформаційної політики. Є. П. Прохоров зробив такі висновки з даного питання:

- у інформаційному просторі повинні бути налагоджені стійкі відносини між компонентами інформаційних ресурсів та споживачами інформації, що характеризуються рівними можливостями доступу до останньої;

- відносини регламентуються певними принципами і правилами, їх основа та суть – впорядковане отримання і обмін інформаційними ресурсами;

- сенс створення та функціонування інформаційного простору – реалізація конституційного права громадян на інформацію, яка забезпечує розвиток демократичної масової свідомості;

- необхідне правове регулювання інформаційного обміну в інформаційному просторі, яке виключає обмеження прав громадян і виникнення інформаційних загроз особистості, суспільству і державі.

Істотну роль у формуванні єдиного інформаційного простору відіграє створення загальнонаціональної телекомунікаційної мережі країни. Об'єднавши в собі різні мережі, системи і комплекси засобів зв'язку, вона забезпечить споживачам доступ до територіально-розподілених інформаційних ресурсів, дозволить обмінюватися інформацією в режимах передачі даних і електронної пошти. Єдиний інформаційний простір складається з інформаційних ресурсів, відповідних організаційних структур, засобів інформаційної взаємодії громадян і організацій, що включають організаційно-нормативні документи та програмно-технічні засоби. Концептуально підкреслимо пріоритети:

- по-перше, створення єдиного інформаційного простору – завдання держави, оскільки жодне приватне ЗМІ не вирішуватиме його як соціальну задачу. Що стосується медіабізнесу, то його ефективність територіально обмежується великими сільськими утвореннями. Сільська місцевість не вигідна з комерційної точки зору, оскільки на територіях з низькою щільністю населення витрати на мовлення не можуть окупитися за рахунок

рекламодавців;

– по-друге, формування єдиного інформаційного простору передбачає комплексне охоплення усіх, навіть найвіддаленіших територій, різними засобами масової інформації: телебаченням, радіо, друкованими ЗМІ, інтернет-ресурсами та іншими. Такий підхід не лише забезпечить право населення на вибір різних засобів масової інформації, а й дозволить реалізувати усі можливості ЗМІ в ході інформування населення: оперативність, тиражованість, масовість, аналітичність тощо.

Природно, що формування єдиного інформаційного простору має відбуватися поетапно. При цьому, необхідно визнати і третій пріоритет: робота засобів масової інформації покликана орієнтуватися на двосторонній зв'язок, тобто ЗМІ повинні не тільки поширювати інформацію, але й збирати її по власній мережі. Усі названі умови є обов'язковими для реалізації завдання формування єдиного інформаційного простору.

Також одним з найважливіших напрямків інформаційної політики є забезпечення інформаційної безпеки. Як уже зазначалося, інформація є одним із стратегічних ресурсів, впливаючи на суспільно-політичні та соціально-економічні процеси. Необхідність у зв'язку з цим захисту інформації підтверджує вимога узгодити всі дії у рамках реалізації інформаційної політики з нормами нормативно-правових актів і документів в області інформаційної безпеки.

Ще одним ефективним механізмом участі в реалізації державної інформаційної політики є створення при громадських об'єднаннях експертних рад з питань, які пов'язані з діяльністю засобів масової інформації. Повноваження таких експертних рад нададуть їм можливість здійснювати незалежну експертизу в галузі засобів масової інформації та видавничої діяльності, вносити свої пропозиції та зауваження, виступати на відкритих публічних слуханнях з питань інформаційної політики. Крім того, необхідне створення ефективної системи взаємодії усіх експертних рад в інформаційній сфері різних рівнів. Реальне засвоєння інститутами держави і ЗМІ свого нового

призначення можливе при наявності таких умов:

- ядром функціонування системи взаємодії держави і ЗМІ є розвиток поліцентричного типу конструювання інформаційної ієрархії, що визначає основні позиції держави та засобів масової інформації у відношенні один до одного;

- технології конструювання соціальної реальності використовуються з метою формування знань, цінностей громадянського суспільства, необхідних для відтворення інтересів та потреб громадян, розвитку громадянської соціальності та інтерсуб'єктності;

- у процесі прийняття рішень органами державної влади використовуються неформальні соціальні практики, представлені в ЗМІ.

Сформовані неформальні практики відіграють, на нашу думку, значну роль у становленні громадянського суспільства в Україні, оскільки виступають в ролі деяких регуляторів поведінки громадян. На сьогодні в умовах віртуалізації політичних інститутів актуальним завданням для органів державної влади є розширення форм та методів використання мережі Інтернет з метою сприяння ефективного діалогу з суспільством, підвищення державного управління.

Практичною реалізацією національної інформаційної політики є також електронний уряд. Необхідними умовами становлення системи є:

- постійне впровадження в діяльність органів влади інформаційно-комунікаційних технологій;

- збільшення обсягів та якості державних послуг;

- інформатизація усіх соціально значущих проектів в Україні;

- забезпечення ефективного міжвідомчого і міжрегіонального інформаційного обміну та інтеграція державних інформаційних систем й ресурсів.

У Стратегії розвитку інформаційного простору України на період до 2020 року [63] відзначені існуючі проблеми розвитку електронного уряду, які полягають в наступному:

- недооцінка значення інформаційно-комунікаційного аспекту в процесі демократизації суспільства, розбудови держави, її європейської інтеграції;
- відсутність довгострокової державної стратегії щодо подальшого її розвитку;
- недосконалість законодавства про інформацію;
- низька ефективність виконання державно-управлінських рішень, спрямованих на забезпечення захисту стратегічних національних інтересів на міжнародному рівні, зокрема, щодо можливості контролювати та регулювати потоки інформації за межами держави з метою додержання законів України, прав і свобод громадян, гарантування національної безпеки держави.
- наявність значної кількості інформаційної продукції, що не відповідає вимогам законодавства, негативно впливає на систему суспільних цінностей, фізичний, психічний, інтелектуальний та моральний розвиток людини, призводить до деградації суспільства;
- намагання суб'єктів інформаційних відносин маніпулювати громадською думкою шляхом поширення недостовірної, неповної та упередженої інформації у ЗМІ;
- недостатній рівень прозорості відносин власності щодо ЗМІ;
- недостатній рівень державної підтримки виробництва і розповсюдження вітчизняної інформаційної продукції;
- зловживання правом на вільне одержання та поширення інформації, в результаті чого порушуються інші фундаментальні права та свободи людини, захищені Європейською конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, та Конституцією України;
- надмірна присутність в ефірі українських аудіовізуальних ЗМІ продукції російського виробництва;
- недостатній рівень використання української мови в аудіовізуальних (електронних) та друкованих ЗМІ, Інтернеті;
- порушення вимог нормативних актів у сфері захисту інформації та державних інформаційних ресурсів.

Для вирішення даних проблем необхідно:

- визначити пріоритетні напрямки розвитку електронного уряду;
- продовжити розвиток системи управління інформатизацією в органах державної влади;
- забезпечити створення типових програмно-технічних рішень регіональних систем в сфері державного управління;
- сформувати стандарти розкриття інформації та стандарти інформаційної відкритості.

Значним для використання в повній мірі інформаційно-комунікаційних технологій населенням є підвищення правової культури та інформаційної грамотності громадян. Прийнято вважати, що інформаційно грамотною є «людина, яка в змозі розуміти, коли їй потрібна інформація, вміти знаходити, оцінювати та ефективно її використовувати». Взагалі, до нормативно-правового компоненту, який виступає у якості одного з основних механізмів реалізації державної інформаційної політики, повинні пред'являтися найвищі вимоги. У найкоротші терміни необхідно переглянути все інформаційне законодавство, визначити його недоліки та можливі шляхи вирішення.

З метою вдосконалення національного інформаційного законодавства, на нашу думку, найбільш повно повинні бути відображені обов'язки та відповідальність, права і обмеження прав об'єктів та суб'єктів нормативно-правового регулювання в інформаційній сфері.

Важливим є встановлення переліку організацій та осіб для проведення консультацій і обговорення документів. Такими можуть виступати: Рада з розвитку інформаційного суспільства в Україні при Президентові України; Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики; Міністерство інформаційної політики України; засоби масової інформації; Національна спілка журналістів.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі наведено теоретичні аспекти узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що виявляється в теоретичному обґрунтуванні державної інформаційної політики та виробленні рекомендацій щодо її покращення. За результатами проведеного дослідження у роботі зроблено такі висновки:

1. Досліджено місце і роль державної інформаційної політики в системі державного публічного управління в Україні. Відзначено, що постанови і розпорядження Уряду України, що регламентують публічний доступ до інформації державних органів, не містять вказівки на необхідність забезпечення доступу до публічної інформації у формі відкритих даних.

2. Розглянуто правове регулювання державної інформаційної політики. З'ясовано, що на даний час інформаційна політика в Україні у нормативно-правових актах представлена досить фрагментарно і носить скоріше ситуативний характер. Концепція державної інформаційної політики, так і не була реалізована, з урахуванням сьогоденних реалій її положення вимагають значного оновлення, в тому числі щодо посилення її гуманітарної складової.

Аналіз документів показав, що і у суб'єктів України методологічного розуміння мети і завдань стратегії інформаційного розвитку немає, вони не пов'язані із загальною стратегією соціально-економічних перетворень, а у більшості регіонів концепція інформаційної політики і, зовсім відсутня. Отже, державна інформаційна політика, як і її програмні документи, в даний час вимагає серйозного коригування.

3. Проаналізовано процес здійснення державної інформаційної політики органами державної влади. Аналіз засвідчив про недостатній ступінь активності населення в питаннях співпраці зі структурами влади для вирішення насущних проблем значною мірою залежить від рівня організації роботи адміністративного апарату та його інформаційного забезпечення.

Однією з основних проблем у системі інформаційного забезпечення зв'язків із громадськістю є закритість влади, відсутність усвідомлення

необхідності налагодження та підтримання конструктивного діалогу з громадськістю. Причиною виникнення недовіри громадян щодо неефективності діяльності апарату, на думку громадян, крім відсутності «прозорості» влади, є також неможливість їх реального впливу на рішення, які приймаються владою. Негативно впливає на стан інформаційного забезпечення зв'язків із громадськістю і те, що в Україні відсутня злагоджена політика усіх гілок влади в роботі зі зв'язками з громадськістю. Відсутній координуючий зв'язок між підрозділами зв'язків із громадськістю Кабінету Міністрів України, Секретаріату Президента України та Верховною Радою.

В даний час також представляються ще недостатніми зусилля влади щодо створення єдиного інформаційного простору і дієвого інформаційно-телекомунікаційного середовища, бази інформаційних ресурсів. Відзначається низький рівень інтеграції інформаційних систем різних структур управління, відсутність в даному процесі єдиної регламентації і загальної координації. Бачаться слабкими темпи створення інфраструктури публічного (громадського) доступу населення до інформаційно-довідкових центрів. Використання органами державної влади інформаційно-комунікаційних технологій характеризується низьким ступенем інформаційної відкритості відомчих сайтів, слабкими темпами впровадження практики публікації відкритих даних в мережі Інтернет.

4. Визначено місце інформаційно-аналітичної служби в системі інформаційної діяльності органів державної влади. З'ясовано, що інформаційно-аналітичні служби органів державної влади – це інтегровані системи інтелектуальної підтримки прийняття управлінських рішень; сукупність засобів, методів, виконавців, які забезпечують необхідним інформаційно-аналітичним супроводом весь процес управління в органах державної влади; реалізація політики в сфері доступу громадян до інформації.

5. Запропоновано шляхи удосконалення правового регулювання державної інформаційної політики, які полягають у розробці Інформаційного кодексу України.

б. Виявлено шляхи удосконалення механізмів реалізації інформаційної політики у сфері публічного управління. З'ясовано, що на даний час наявні механізми реалізації державної інформаційної політики використовуються не в повному обсязі, несистемно, що не сприяє динамічному розвитку інформаційного суспільства в Україні. У зв'язку з цим в коригуванні потребують також форми і методи реалізації інформаційної політики.

Розвиток засобів масової інформації передбачає вдосконалення законодавства в інформаційній сфері, використання нових підходів взаємодії органів влади із засобами масової інформації. Найважливішими складовими державної інформаційної політики слід визнати:

- подальше формування єдиного інформаційного простору;
- забезпечення інформаційної безпеки;
- розширення форм і методів використання мережі Інтернет органами державної влади;
- розвиток електронного уряду.

Крім того, виявляється необхідність організаційно-технологічного забезпечення проведення державної інформаційної політики через створення відповідного координаційного центру, а також ефективної системи моніторингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алмонд Г. А. Громадянська культура і стабільна демократія. Політичні дослідження. 2012. № 4. С.122-134.
2. Андрєєв С. С. Інформаційна культура : рівень змістовності духовних цінностей. Соціально-політичний журнал. 2018. № 2. С. 92.
3. Арсенєва Т. І. Інформаційні механізми узгодженості соціальних реформ. Влада. 2016. № 12. С. 24.
4. Афанасьєва О. В. Доступ до інформації : українське і міжнародне законодавство. Суспільні науки і сучасність. 2010. № 3. С. 119.
5. Бажин І. І. Соціальна ефективність місцевого самоврядування : інформаційний ресурс. Школа вирішення проблем. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bazhin41.ru/school-problem/sotsialnayaerrektivnost-mestnogo-samoupravleniya-informatsionnyiy-resurs>.
6. Березовська І. Р., Русак Д. М. Державна інформаційна політика України та основні напрямки її вдосконалення. Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки». 2017. № 4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/2488/2219.
7. Василенко І. А. Інформаційні ресурси влади і формування нової посткласичної картини політичного світу ХХІ ст. Вісник МУ. Сер. 12. Політ, науки. 2017. № 2. С. 28.
8. Вінер Н. Кібернетика і суспільство. Київ : Іноземна література, 2013. С. 31.
9. В Україні значно виросла інтернет-пенетрація. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://inau.ua/news/v-ukrayini-znachno-vyrosla-internet-penetraciya>.
10. Волченков І. Д. Розробка і реалізація інформаційної політики органами державної влади в Україні : дис. ... канд. політ, наук : 23.00.02. Харків : Основа, 2018. 199 с.
11. Волчкова Л. Т., Мініна В. Н. Реформування державного управління в

контексті основних тенденцій розвитку сучасного суспільства. Державне управління : електрон, вісник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ejournal.spa.msu.ru/images/File/2006/Volchkova.pdf>.

12. Гіда О. Ф. Щодо основних засад формування державної інформаційної політики. Боротьба з організованою злочинністю (теорія і практика). № 1 (29). 2013. С. 333-341.

13. Глазунова Н. І. Система державного управління. Київ : ЮНІТІ-ДАНА, 2013. С. 22.

14. Гнат В. Використання ІКТ для розширення доступу до урядової інформації. Вісник центру. Інформаційний бюлетень Міжнародного центру перспективних досліджень. 2013. № 191. 9 червня.

15. Державні засоби масової інформації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Державні_засоби_масової_інформації.

16. Дойч К. Нерви управління. Модель політичної комунікації. Москва : МПСІ, 2013. С. 94.

17. Жукова В. І., Краснов Б. І. Загальна і прикладна політологія. Київ : МГСУ, 2017. 992 с.

18. Забузов О. Н. Інтернет як засіб реалізації військово-інформаційної політики : автореф. дис. ... канд.політ, наук. Харків, 2017. 26 с.

19. Звіт голови Держкомтелерадіо О. Наливайка про підсумки відомства за 2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=153092&cat_id=140761.

20. Ібрагімова І. Організація системи інформаційної підтримки державного управління (загальні аспекти комунікаційної політики). Аналітичні записки з розробки напрямків державної політики. Київ : Вид-во УАДУ, 2011. С.26-40.

21. Іванова Є. Інформаційна взаємодія органів управління соціально-економічним розвитком. Проблеми теорії і практики управління. 2017. № 6. С. 83-90.

22. Калюжний Р. А., Гавловський В. Д., Швець М. Я., Цимбалюк В. С.

Проблеми державної інформаційної політики : гармонізація міжнародного і національного інформаційного права. Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. Київ : НТУУ «КПІ». Вип. 4. 2012. С. 10–19.

23. Комунальні друковані видання реформуються вдвічі швидше, ніж державні – експерти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://detector.media/infospace/article/139479/2018-07-19-komunalni-drukovanii-vidannya-reformuyutsya-vdvichi-shvidshe-nizh-derzhavni-eksperti>.

24. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

25. Концепція розвитку електронного урядування в Україні до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів від 20 вересня 2017 р. № 649-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/npas/250287124>.

26. Корнійчук О. Зв'язки з громадськістю як інструмент державної політики в Україні. Ефективність державного управління. Зб. наук. пр. Вип. 10. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2016. С.114-121.

27. Кноррінг В. І. Основи державного управління. Київ : Іспит, 2017. С. 107.

28. Красноступ Г. М. Основні напрями правового забезпечення державної інформаційної політики. Офіційний веб-сайт Мін'юсту України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minsjust.gov.ua/30768>.

29. Купряшін Г. Л. Модернізація і керованість. Вісник МУ. Сер. 21. Управління (держава і суспільство). 2011. №2. С.72.

30. Лациба М. Інформаційна відкритість органів державної влади України. Київ : Український незалежний центр політичних досліджень, 2018. 156 с.

31. Лисенко Г. В. Інформаційна політика як інструмент підвищення якості життя населення : регіональний аспект. Соціологія влади. 2017. № 6. С.173-181.

32. Литвин В. М. Законотворча діяльність : Словник термінів і понять. Київ : Парламентське видавництво, 2017. 344 с.
33. Луман Н. Л. Суспільство як соціальна система. Москва : Логос, 2017. С. 84.
34. Мамонов М. В. Інформаційна політика та зміну громадської думки. Політичні дослідження. 2018. № 5. С. 29.
35. Манойло А. В. Державна інформаційна політика в особливих умовах : монографія. Київ : МІФІ, 2013. С. 30.
36. Марущак М. Інформаційна безпека держави : курс лекцій. Київ : Вид-во : КНТ. 2018. 136 с.
37. Мелюхин І. С. Інформаційне суспільство : витоки, проблеми, тенденції розвитку. Київ : МГУ, 2017. С. 56.
38. Модельный информационный кодекс для государств-участников СНГ : Постановление Межпарламентской Ассамблеи государств-участников СНГ от 03.04.2008 г. № 30-6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_i45.
39. Нісневіч Ю. А. Державне управління і інформаційна політика. НТІ. Сер. 1 : Організація та методика інформаційної роботи. 2017. № 4. С. 14.
40. Нестеряк Ю. В. Державна інформаційна політика : теоретико-методологічні засади : монографія. Київ : НАДУ, 2017. 292 с.
41. Нестеряк Ю. В. Нормативно-правові основи державної інформаційної політики України в умовах розвитку інформаційного суспільства. Теорія та практика державного управління. Вип. 4 (39). С.111-119.
42. Особливості координації зв'язків з громадськістю. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : e-ukraine.org.ua/projects/egovernment.htm.
43. Панарін І. М. Інформаційна війна, PR і світова політика. Київ : Гаряча лінія Телеком, 2016. 352 с.
44. Петрова Е. В. Інформаційна політика територіальних органів управління як об'єкт політичного аналізу. Вісник МУ. Сер. 12. Політ, науки. 2013. № 6. С. 50.

45. Попов В. Л. Інформаціологія та інформаційна політика. Київ : РАГС, 2018. С. 23.
46. Попов В. Д. Інформаційна політика : навч. посіб. Київ : РАГС, 2013. С. 38.
47. Портал державних послуг. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://igov.gov.ua>.
48. Порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 р. № 1378. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kmu.gov.ua.
49. Прохоров Є. П. Введення в теорію журналістики. Київ : МГУ, 2018. С. 214.
50. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні : Закон України від 16.11.1992 № 2782-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/2782-12>.
51. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр>.
52. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 25.06.1993 № 3322-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12>.
53. Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21.12.1993 № 3759-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>.
54. Про державну таємницю : Закон України від 21.01.1994 № 3855-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>.
55. Про інформаційні агентства : Закон України від 28.02.1995 № 74/95-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/95-вр>.

56. Про рекламу: Закон України від 03.07.1996 № 270/96-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-вр>.

57. Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення : Закон України від 23.09.1997 № 538/97-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538/97-вр>.

58. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 04.02.1998 № 75/98-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-вр>.

59. Про національну програму інформатизації: Закон України від 04.02.1998 № 74/98-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр>.

60. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 № 964-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

61. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2018 роки : Закон України від 09.01.2007 № 537-V. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16>.

62. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0031323-11>.

63. Про затвердження стратегії розвитку інформаційного простору України на період до 2020 року : Проект Указу Президента України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=113102&cat_id=61025.

64. Про Суспільне телебачення і радіомовлення України : Закон України від 17.04.2017 № 1227-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1227-18>.

65. Про першочергові заходи щодо забезпечення доступу до публічної інформації в допоміжних органах, створених Президентом України : Указ

Президента України від 05.05.2011 № 548/2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/548/2011>.

66. Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації : Указ Президента України від 05.05.2011 № 547/2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/547/2011>.

67. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні : Розпорядження КМУ від 15.05.2013 № 386-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>.

68. Про затвердження Інструкції про порядок обліку, зберігання і використання документів, справ, видань та інших матеріальних носіїв інформації, які містять службову інформацію : Постанова КМУ від 27.11.1998 № 1893. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1893-98-%D0%BF>.

69. Про інформацію : Закон України від 2.10.1992 р. № 2657-ХІІ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.

70. Пупков С. В. Політичний режим і інформаційний порядок : соціально-інформаціологічний підхід. Вісник Російського ун-ту дружби народів. Сер. Політологія. 2018. № 2. С. 101.

71. Савостенко О. Офіційний веб-сайт облдержадміністрації – складова інформаційної моделі управління регіоном. Вісник УАДУ. 2011. № 3. С.234-239.

72. Смірнов І. Н. Роль парламентської журналістики в діалозі влади і суспільства. Соціально-гуманітарні знання. 2016. № 5. С. 317.

73. Сморгунов Л. В. Державне управління і політика. СПб. : Знання, 2012. С. 124.

74. Соловйов А. І. Політологія : політична теорія, політичні технології. Москва : Аспект Пресс, 2013. С. 356.

75. Соснін О. В. Проблеми державного управління системою

національних інформаційних ресурсів з наукового потенціалу України : монографія. Ктїв : Ін-ут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2013. 572 с.

76. Стоуньєр Т. Інформаційне багатство : профіль постіндустріальної економіки. Нова технократична хвиля на Заході. Харків : Основа, 2016. С. 393.

77. Список українських радіостанцій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Список_українських_радіостанцій.

78. Тавокін Е. П. Влада і ЗМІ. Державна служба. 2018. № 2. С. 105.

79. Хабермас Ю. Моральна свідомість і комунікативна дія. СПб. : Наука, 2016. 379 с.

80. Халіпов В. Ф. Введення в науку влади. Київ : Технологічна школа бізнесу, 2018. С. 220.

81. Чукут С. Сутність електронного уряду та принципи його організації. Вісник УАДУ. 2013. № 2. С. 429-433.

82. Шарков Ф. Політична комунікація як система і процес. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.c-society.ru/main.php?ID=618161>.

83. Шварценберг Р.-Ж. Політична соціологія : У 3 ч. 4.1. Москва : Російська Академія управління, 2013. С. 174.

84. Шилова Т. С. Взаємодія держави і ЗМІ як соціально-інституціональний механізм становлення громадянського суспільства в сучасній Україні. Питання управління. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vestnik.uapa.ru/ru-ru/issue/2009/01/01>.

85. Global Information Technology Report 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www3.weforum.org/docs/GITR2016/WEF_GITR_Full_Report.pdf.

86. Factum Groop. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://factum-ua.com>.

ДОДАТКИ

Додаток В

Розподіл газет в Україні за тематичним спрямуванням у період з 2014 по 2017 рр.

Таблиця А1 – Розподіл газет в Україні за тематичним спрямуванням у період з 2014 по 2017 рр. [19]

Газети України За тематичним спрямуванням	Разовий тираж, тис. пр.					
	2014	2015	2014	2015	2016	2017
<i>Універсальні</i>	30 082,3	28 331,2	30 151,6	29 749,8	28 870,0	27 048,1
<i>Спеціалізовані, у т.ч.:</i>	25 286,1	22 386,1	17 405,2	19 011,6	18 896,2	17 412,9
загальнополітичні	7 870,1	8 336,5	4 703,3	6 208,6	6 058,3	5 392,5
профспілкові	195,4	971,7	388,0	188,8	221,5	225,9
юридичні	703,6	406,7	346,6	436,6	781,1	807,0
економічні	556,7	469,1	763,5	1 021,9	1 049,3	1 048,7
ділові	963,9	1 917,1	2 146,1	1 782,3	1 757,7	1 233,9
екологічні	30,8	43,9	18,9	7,3	7,5	40,6
лісове господарство	14,7	15,3	46,9	37,4	32,4	4,0
комп'ютерні технології	20,0	1,5	1,0	21,0	21,0	1,0
з питань промисловості та будівництва	688,9	550,0	504,6	471,4	412,0	387,8
з питань транспорту	733,1	601,7	551,6	601,5	513,9	497,1
з питань сільського госпо- дарства	708,9	831,0	873,6	989,6	1 116,6	937,1
з питань фізичної культу-ри та спорту	686,3	765,1	898,7	778,9	740,0	615,9
з питань культури, літератури, мистецтв	577,6	426,2	168,4	357,2	291,9	175,5
педагогічні	319,4	393,5	335,9	319,7	270,7	206,0
релігійні	599,1	618,2	618,4	561,7	453,7	493,3
медичні	1 196,2	1 259,4	1 359,1	1 366,1	1 555,6	1 466,2
військові	243,7	137,3	92,6	96,1	100,4	87,0
з питань тваринництва	28,3	3,0	25,3	26,3	26,3	25,3
видання для дозвілля	4 883,5	4 638,9	3 562,7	3 739,2	3 486,3	3 768,1
<i>За читачькою адресою, у т.ч..</i>	4 265,9	3 790,8	3 674,1	4 295,5	3 966,4	4 926,3
для молоді	448,5	411,2	376,6	437,9	320,9	406,1
для жінок	1 009,8	463,4	507,6	459,9	391,6	475,4
для сім'ї	1 839,2	1 976,4	1 826,7	2 538,4	2 591,1	2 888,3
для дітей	478,4	551,1	598,9	331,0	195,3	357,6
для садівників та городників	453,9	219,8	219,5	383,0	330,1	724,2
для товариств інвалідів	36,1	168,9	144,8	145,3	137,4	74,7

Додаток Г

**Порівняльні показники динаміки передплати друкованих періодичних
видань в Україні за період з 1 січня 2017 р. по 1 січня 2018 р.**

Таблиця Б1 – Порівняльні показники динаміки передплати друкованих

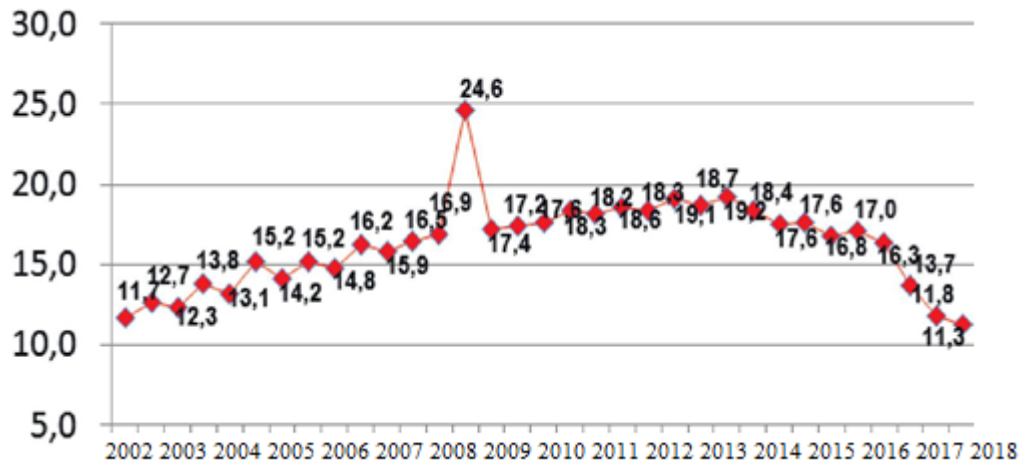
періодичних видань в Україні за період з 1 січня 2017 р. по 1 січня 2018 р. [19]

Групи періодичних видань	Разовий тираж видань (тис. прим.)			% до рівня тиражів	
	Станом на 01.07.2017	Станом на 01.01.2018	Станом на 01.07.2018	на 01.07.2017	на 01.01.2018
Всього періодичних видань, в т.ч.	13 705,24	11 822,31	11 312,96	82	95
Газети, журнали, книги України	8 400,38	7 589,02	6908,81	82	91
Газети та журнали інших країн	10,77	6,75	3,04	28	45
Місцеві видання	5 294,10	4 226,54	4 1	83	104

Додаток Д

**Динаміка зміни передплатних тиражів друкованих видань в Україні 2002-
2018 рр.**

Рисунок Д1 – Динаміка зміни передплатних тиражів друкованих видань в Україні 2002-2018 рр. [19]

Додаток Е
Загальний разовий передплатний тираж в Україні на 2 півріччя 2018 р.

Рисунок Е1 – Загальний разовий передплатний тираж в Україні на 2 півріччя 2018 р. [19]

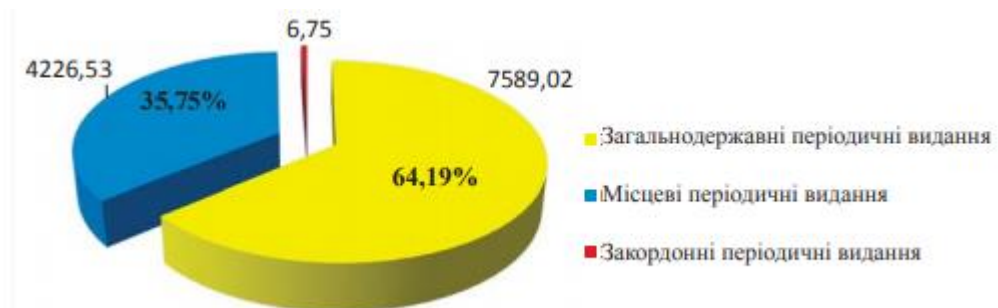
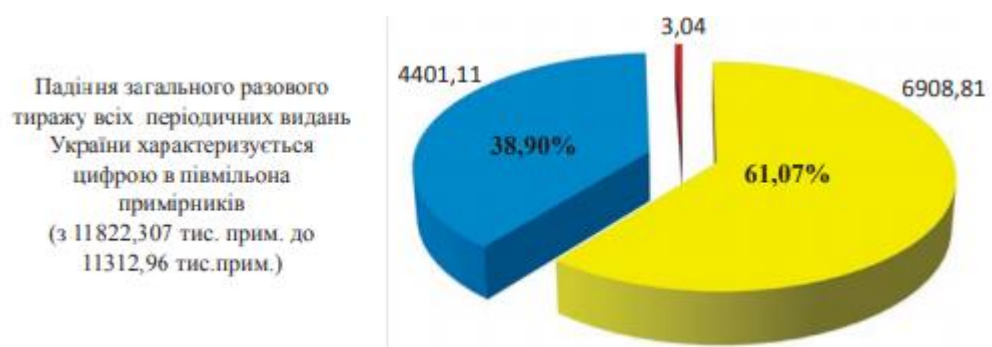

Рисунок Е2 – Загальний разовий передплатний тираж в Україні на 2 півріччя 2018 р

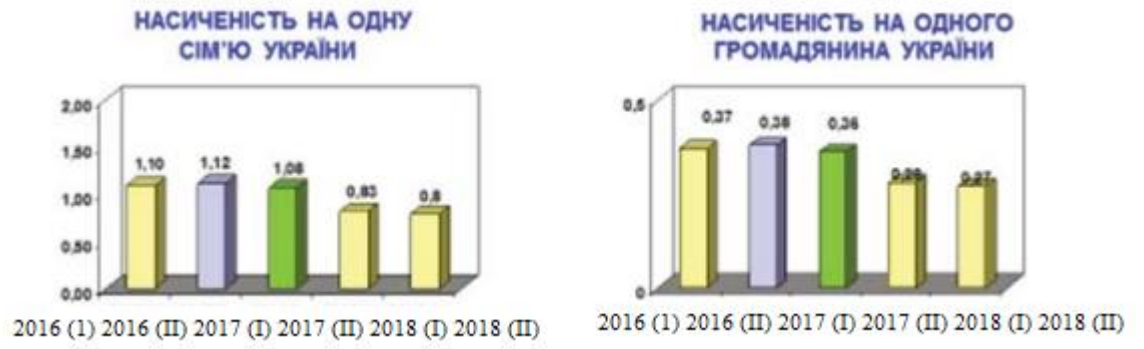

Додаток Ж

Насиченість передплатною пресою в Україні станом на 1 липня 2018 року

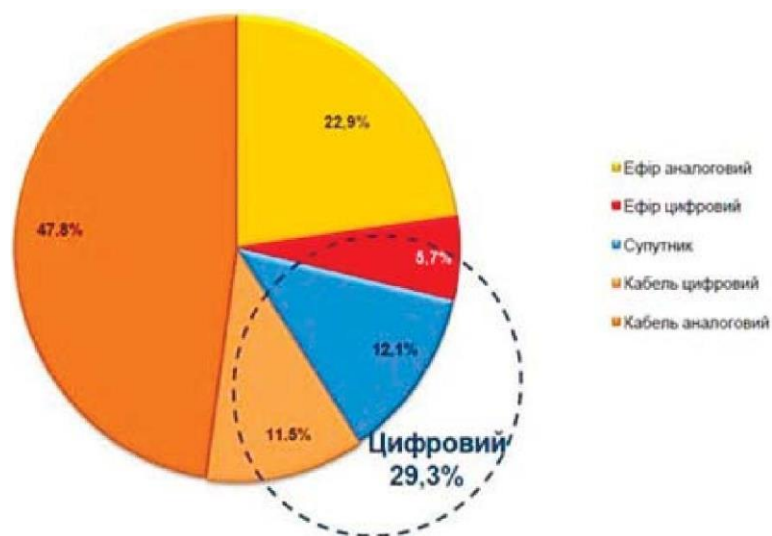
Додаток Ж1 – Насиченість передплатною пресою в Україні станом на 1 липня

2018 року [19]

Додаток К
Частка цифрового телебачення в Україні у 2018 р.

Рисунок К1 – Частка цифрового телебачення в Україні у 2018 р. [19]

Додаток Л

Географія покриття України сигналом програми УР-1 в FM –діапазоні

Рисунок Л1 – Географія покриття України сигналом програми УР-1 в FM –

діапазоні [19]

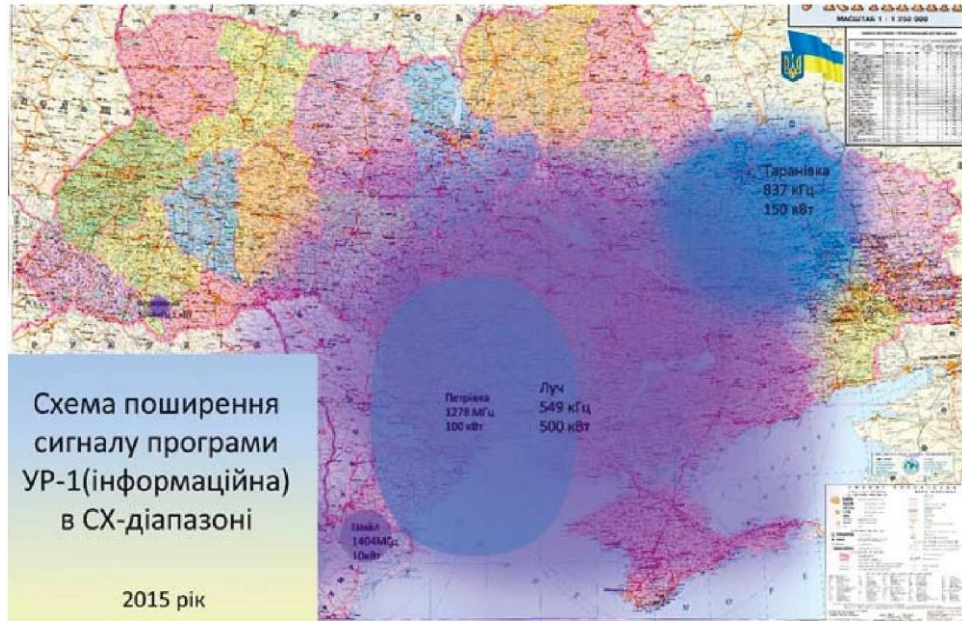

Додаток М

Географія покриття України сигналом програми УР-1 в СХ-діапазоні

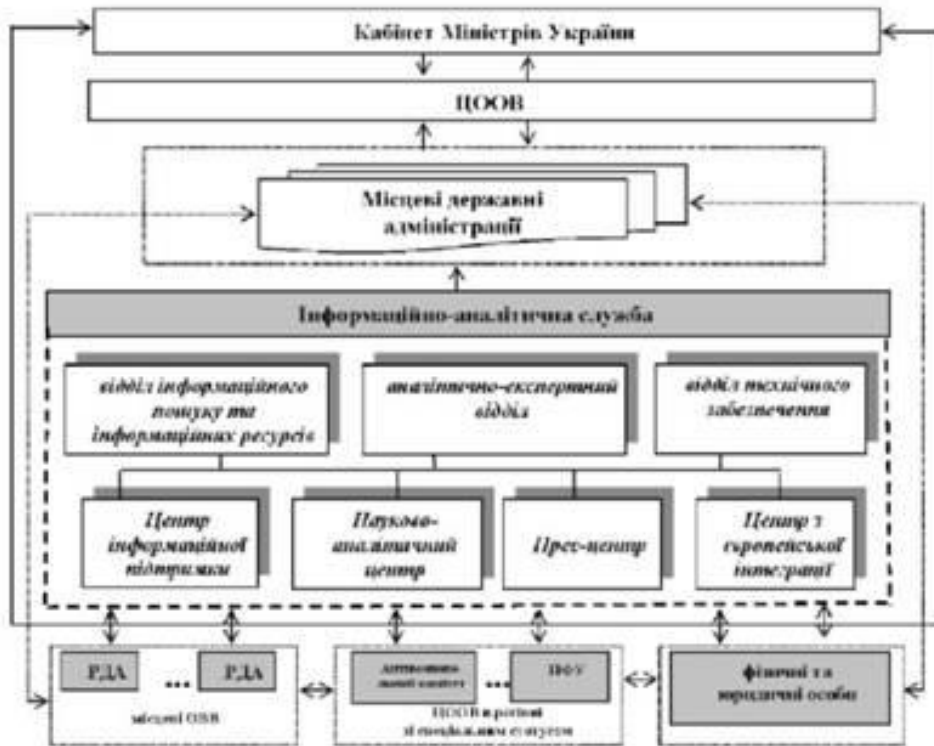
Рисунок М1 – Географія покриття України сигналом програми УР-1 в

СХ-діапазоні [19]

Додаток Н
Структурна схема ІАС в органах державної влади

Рисунок Н1 – Структурна схема ІАС в органах державної влади

Додаток II
Вибірка загальнонаціональних та регіональних медіа

Таблиця П1 – Вибірка загальнонаціональних та регіональних медіа

№ з/п	Регіон	ТБ	Преса	Інтернет-сайти
1	АР Крим	1. ДТРК “Крим”, програма “12 хвилин новин”, програма “Хаберлер”. 2. ТРК, “Чорноморська”, програма “Волна”	1. “Крымская газета”. 2. “Первая Крымская”. 3. “Голос Крыма”. 4. “Кримська світлиця”	1. КИА. 2. КХА. 3. Новоросс
2	Волинська область	1. Волинське державне телебачення “Волинь”, програма “Новини”. 2. ТК “Аверс”, програма “Новини на часі”	1. “Волинь-нова”. 2. “Луцький замок”. 3. “Віче”. 4. “Вісник + К”	1. Волинські новини. 2. Волинська правда. 3. Під прицілом. 4. Волинь Post. 5. Перець Волинський
3	Вінницька область	1. ТРК “Вінтера”. 2. ТРК “Вінничина”	1. “33 канал”. 2. “Ria”. 3. “Вінниччина”. 4. Реалії	1. Вінниця.info. 2. Тарасова правда
4.	Дніпропетровська область	1. Дніпроперовська ОТРК, програма “Новини”. 2. “34 канал”, програма “Детали”	1. “Лица”. 2. “Вести Придніпровья”. 3. “Горожанин”	1. Дніпроград. 2. Мост-Днепр
5	Донецька область	1. ТРК “Донбасс”, програма “Время новостей Донбасса”. 2. ТРК “ЮНИОН”, програма “Панорама”. 3. Донецька ОТРК, “27 канал”, програма “Региональная служба новостей”	1. “Донецкие новости”. 2. “Жизнь”. 3. “Донбасс”. 4. “Вечерний Донецк”	1. Остров. 2. КИД. 3. Новости Донбасса
6	Житомирська область	1. Житомирська обласна, телерадіокомпанія. 2. Телекомпанія “Союз ТВ”	1. “Меркурій”. 2. “Субота”. 3. “Эхо”. 4. “Інтерес”	1. Житомир-інфо. 2. Рупор Житомира. 3. Репортер Житомира. 4. 1zt.ua. 5. inzt.ua
7	Закарпатська область	1. Закарпатська ОДТРК– “Тиса-1”, програма “Новини”. 2. ТРК “М-студіо”, програма “Час”	1. “Новини Закарпаття”. 2. “РІО” 3. “Закарпатська правда”. 4. “Старий замок – Паланок”	1. Мукачево.net 2. Закарпаття.net.ua. 3. Заголовок

Продовження додатку П

№ з/п	Регіон	ТБ	Преса	Інтернет-сайти
8	Запорізька область	1. Запорізька ОДТРК, програма "Телекур'єр". 2. ТРК "Алекс", програма "Алекс-інформ". 3. "ТВ-5", програма "Новости"	1. "Субота плюс". 2. "МП". 3. "Мрія". 4. "Правда"	1. Репортер. 2. 061. 3. Запоріжжя. Коментар
9	Івано-Франківська область	1. ОТБ "Галичина", програма "Вісті". ТРК "3-я студія", програма "Новини". "24 канал – Івано-Франківськ", програма "Новини ІваноФранківськ"	1. "Галичина". 2. "Репортер". 3. "Галицький кореспондент"	1. Фіртка.if.ua
10	Кіровоградська область	1. Кіровоградська ОДТРК, програма "День за днем". 2. ТРК "Стимул", програма "Подія дня"	1. "Кіровоградська правда". 2. "Україна-центр". 3. "Народне слово"	1. Весь Кіровоград. 2. Фотоінформ. 3. Гречка
11	Луганська область	1. ДТРК "ЛОТ", програма "Події". 2. ТРК "ІРТА", програми "Репортер", "Подвійний репортер", "Репортер- регіони", "Репортер- підсумки"	1. "Наша газета". 2. "Луганська правда". 3. "Ракурс плюс". 4. "XXI век"	1. Схід-інфо. 2. Восточный вариант
12	Львівська область	1. ТРК "ЗІК". 2. ЛТБ	1. "Високий замок". 2. "Експрес". 3. "Львівська газета"	1. Гал Інфо. 2. Zahid.net. 3. Щоденний Львів
13	Миколаївська область	1. ОДТРК "Миколаїв", програми "Новости". 2. ТК "Март", програма "Точки над 'і'", "Обзор за неделю"	1. "Южная правда". 2. "Рідне Прибужжя". 3. "Вечерний Николаев". "Николаевские новости"	1. www.mukola.net. 2. Новости N. 3. Преступности.нет
14	Одеська область	1. ТК "АТВ. 2. Одеська ОДТРК. 3. ТРК "Нова Одеса". 4. "Глас"	1. "Вечерняя Одесса". 2. "Одеські вісті". 3. "ЮГ"	1. 048.ua. 2. Думська.net. 3. Таймер. 4. Траса Е-95
15	Полтавська область	1. ОДТРК "Лтава", програми "Полтавские теленовости", "Кременчугские новости". 2. ПТРК "Візит", програма "Свідомо за часом"	1. "Зоря Полтавщини". 2. "Полтавський вісник". 3. "Кременчугский телеграфЪ"	1. Новини Полтавщини. 2. Полтавщина. 3. ТелеграфЪ
16	Рівненська область	1. ТК "Рівне 1", програма "Новини Рівного". 2. Рівненська ОДТРК, програма "День"	1. "Рівне вечірне". 2. "Рівне Експрес". 3. "Вісті Рівненщини". 4. "Вільне слово"	1. Рівненський інформаційний портал ОГО
17	Сумська область	1. ТРК "Відікон"	1. "Данкор". 2. "Панорама". 3. "Ваш шанс"	1. Сотня. 2. Всі Суми. 3. XPRESS

Виконав: студент магістратури
за спеціальністю 281 Публічне
управління та адміністрування
заочної форми навчання

_____ В.А.Мороз

Науковий керівник:
доцент кафедри публічного
управління та адміністрування,
к.н.д,у доцент

_____ М.О.Маланчій

Робота допущена до захисту:
завідувач кафедри публічного
управління та адміністрування,
д.держ.упр., доцент

_____ Е.В. Щепанський